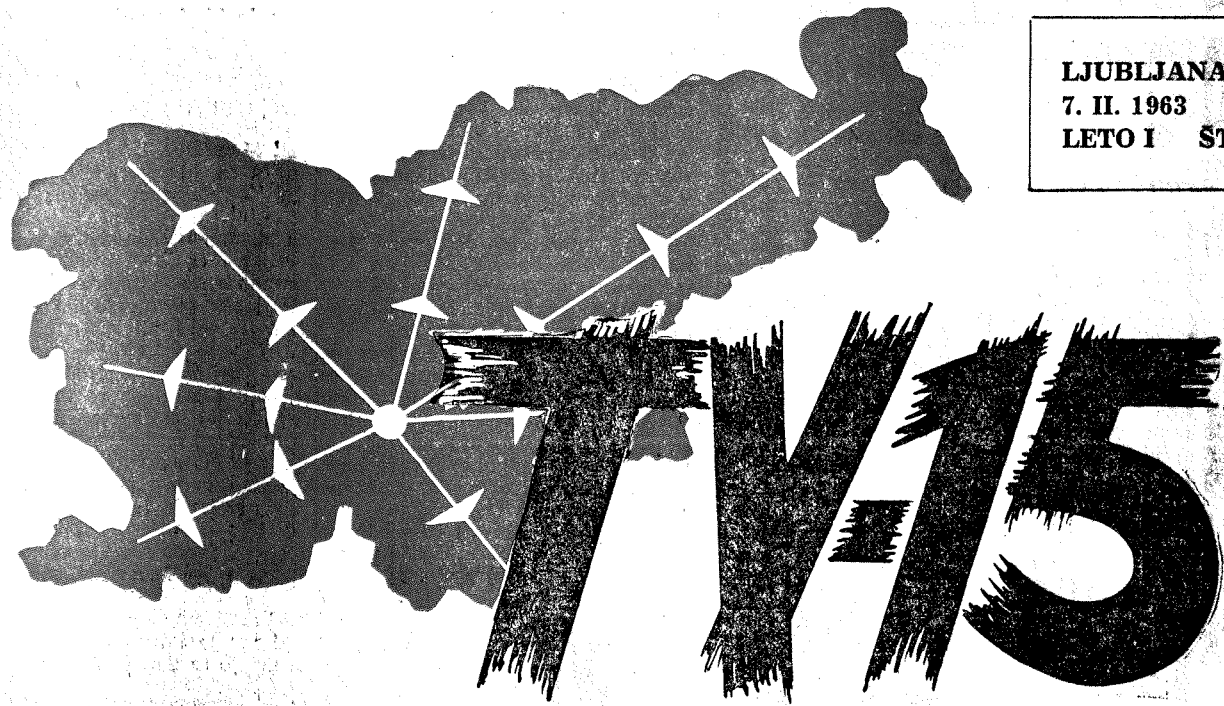

LJUBLJANA,
7. II. 1963
LETO I ST. 4

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVOBODILNE VOJNE SLOVENIJE

PROGRAM

Na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila pred kratkim – predsedoval ji je Aleksandar Ranković – so po živalni in stvarni razpravi sprejeli okvirni program zveznega odbora za leto 1963. Izdelali so ga na podlagi sklepa kongresa Zveze združenj borcev in plenuma v lanskem oktobru in zajeli vanj tudi programe komisij zveznega odbora.

Za izvajanje programa bodo skrbeli predsedstva Zveze združenj borcev NOV skupno z organi državne uprave in ustreznimi društvenimi organizacijami. Za reševanje posameznih vprašanj je še posebno važno delo komisij.

Ta program bo služil za podlago programa dela Zveze združenj borcev NOV po republikah in tudi združenjem po občinah.

Na seji so ugotovili, da je pri določanju števila združenj po občinah prišlo do poskusov združitve vseh treh združenj v eno, čeprav to ni v skladu z določili statuta. Take namere so ocenili kot nepravilne in zgrešene. Neopravičeno je vsak poskus kršiti to, kar določa statut. Naloge združenj v občinah bodo opravljene, če bodo razvijala polno aktivnost, sodelovala pri reševanju skupnih vprašanj z organi občine in z drugimi organizacijami. Za vse to pa niso

potrebne nobene organizacijske spremembe, ki niso predvidene v statutu.

IZ PODROČJA SOCIALNIH VPRAŠANJ JE V PROGRAMU PREDVIDENO:

- sodelovanje pri izdelavi zakona o pokojninskem zavarovanju borcev, vojnih invalidov, bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev ter bivših vojnih ujetnikov,

- proučiti delo in probleme, ki se pojavljajo v zvezi s stažem borcev,

- proučiti uspehe šolanja, strokovnega usposabljanja borcev in otrok padlih borcev,

- proučitev dosedanjega dela stanovanjske gradnje in vprašanj, ki se s tem v zvezi pojavljajo (število zgrajenih stanovanj, potrebe po graditvi, merila pri dodeljevanju stanovanj, cena stanovanj, najemnina in podobno).

- potrebno je proučiti obolenja borcev, bivših političnih priporočnikov, internirancev in deportirancev ter bivših vojnih ujetnikov. To pa zaradi izboljšanja zakonodaje o borbah in vojnih invalidih in zaradi sodelovanja z mednarodnimi organizacijami o teh problemih,

- pregledati je treba izkoriščanje počitniških domov vojskih vojnih invalidov v letih 1962 in 1963 in predložiti ukrepe za izboljšanje njihovega dela.

GLEDE NEGOVANJA TRADICIJE NOV JE PREDVIDENO:

- pregledati izvedbo sklepov kongresa, ki se tikajo tradicije NOV in vzgoje šolske mladine na temeljih tradicije NOV; ugotoviti je treba dosedanje delo na kronikah iz NOV in podobno.

- ZZB bo sodelovala v pripravi prava za proslavo drugega zasedanja AVNOJ in drugih pomembnih dogodkov, katerih 20. obletnica bo v letu 1963.

GLEDE ZROP JE V PROGRAMU PREDVIDENO:

- pregledati dosedanje delo in nadaljnje naloge združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev v sistemu priprav za obrambo,

- podpreti izvedbo programa vojno strokovnega pouka rezervnih oficirjev in podoficirjev za prihodnje obdobje.

V OKVIRU ORGANIZACIJSKO-POLITIČNIH VPRAŠANJ ZVEZE BO PO PROGRAMU TREBA:

- proučiti skupščine združenj, sklicane v začetku leta 1963,

- proučiti uveljavljanje statuta zveze,

- razčleniti delo združenj in zveze z ozirom na prošnje in pritožbe članov,

- ugotoviti najnujnejšo obvezno evidenco in statistiko v Zvezi združenj borcev.

GLEDE SODELOVANJA Z MEDNARODNIMI ORGANIZACIJAMI BIVŠIH BORCEV PROGRAM PREDVIDEVA, DA BO ZVEZA ZDRUŽENJ NADALJEVALA SVOJO DOSEGANJO AKTIVNOST:

- sodelovala bo pri delu generalnega sveta in desete generalne skupščine Svetovne federacije bivših borcev (FMAC) in tudi pri delu konference za protitiko in zbora strokovnjakov za protitiko,

Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

- sodelovala bo pri delu socialne komisije Mednarodne federacije udeležencev odporiškega gibanja in nadaljevala že uveljavljeno zamenjavo članov organizacij med letnim dopustom,

- sodelovala bo pri delu tretje mednarodne konference za zgodovino odporiškega gibanja,

- sodelovala bo pri delu mednarodnih komisij Mauthausen, Dachau, Oswiecim in Buchenwald,

- sodelovala bo z Mednarodno federacijo odporiškega gibanja (FIR),

- sodelovala bo z Mednarodno zvezo bivših vojnih ujetnikov (CIAPG),

- razvijala bo enostranske zveze z združenji članic Svetovne federacije bivših borcev Evrope, Afrike, Azije itd.,

- razvijala bo enostransko sodelovanje z združenji članic Mednarodne federacije odporiških gibanj.

Ko so razpravljali o programu dela, so člani predsedstva še posebno naglašali aktivnost zveze pri negovanju tradicije NOV, ki jo je treba še pospeševati, razširiti in razvijati v sodelovanju z drugimi družbeno političnimi organizacijami. Podčrtali so pomembnost dela in nalog združenj rezervnih oficirjev. Posebno pa so naglasili potrebo vključevanja vseh združenj tudi v reševanje drugih problemov v občinah in ne samo problemov borcev, ki jih je prav tako treba reševati skupno z drugimi organi in organizacijami.

Med ostalimi zadevami so se člani predsedstva pogovorili še o prodaji znakov združenj borcev NOV.

VPRAŠANJE JUGOSLOVANSTVA

Vzemimo samo vprašanje jugoslovanstva. Ni malo ljudi v posameznih republikah, pa tudi med nekaterimi komunisti, ki jim gre težko z jezika beseda Jugoslovan, da ne bi s tem krnili svojih nacionalnih in drugih pravic. V čem pa je pojem jugoslovanstva, kaj namreč pomeni biti Jugoslovan? Danes to pomeni biti državljani socialistične Jugoslavije. A čeprav je to jasno, se pri nas pletejo tudi jalove razprave na primer o tem, ali naj se muslimani opredelijo za kako nacionalnost. To je nesmiselno. Vsak je lahko tisto, kar čuti, da je in nihče nima pravice, da mu vsiljuje kako nacionalno pripadnost, če se čuti samo državljani Jugoslavije.

*

Mislil sem na tiste zelo maloštevilne jalove intelektualce, ki zlasti v literaturi, slikarstvu, filmu in drugod lebdi nekje izven naše socialistične stvarnosti in ki so v glavnem nosilci negativnih vplivov iz tujine. Ti se izdvajajo s svojo obupanostjo in brezperspektivnostjo tudi v kapitalistični družbi. Toda če je to razumljivo za kapitalistično družbo, pa nihče ne more razumeti, da lahko taki ljudje najdejo plodna tla v socialistični družbi, kjer obstajajo vsestranske perspektive bujnega razvoja in možnosti, za vsakogar, da vsakdo najde svoje mesto. To so navadno ljudje, ki se zabubijo sami vase, ki je zanje vse preveč vsakdanje in banalno, ki gledajo na vse z višine in postajajo vedno bolj nedružbena bitja. Ne zanima jih prav nič drugega kot tisto, kar sami mislijo. Na dogajanja v našem družbenem življenju ne gledajo kritično marveč kritikastrsko. Zanje se je marksizem preživel. Oni hočejo nekaj »novega« in če se lotijo pisanja o nekem problemu, deluje pogosto zelo škodljivo. Navdušujejo se nad tujo dekadentno umetnostjo in literaturo. Poleg tega ni bilo v naši deželi nikdar toliko prevajanja in tiskanja razne »šund-literature« kot danes. Taka literatura zelo slabo vpliva na mladino, zlasti na tisto, ki se pripravlja, da bi se ukvarjala, ali pa se že ukvarja z literarnim delom. Ali lahko pasivno gledamo, kako ti sodobni siromaki kvarijo mlada srca, kot so v srednjem veku v Angliji in drugod kradli otroke, jim poškodovali obraz in napravili iz njih smešne pohabljenke, da bi lahko z njihovo pomočjo prosjčili...

Nisem proti ustvarjalnemu iskanju novega, recimo v slikarstvu, kiparstvu in drugih umetnostih, ker je to potrebno in dobro. Sem pa proti temu, da dajemo denar skupnosti za tako imenovana modernistična dela, ki nimajo nobene zveze z umetniškim ustvarjanjem, z našo stvarnostjo pa sploh ne. Po umetniški plati so v modernem slikarstvu tudi umetniška dela, včasih tudi trajne vrednosti, ali pa taka, ki imajo dekorativno vrednost; obstajajo pa tudi dela, ki so brez umetniške vrednosti. Toda prav ta dela brez vrednosti so danes precej zastopana na naših umetniških razstavah in jih za drag denar vsiljujejo raznim ustanovam. Kdo je potem kriv, če je začela prevladovati taka quasi umetnost? Vsekakor tisti, ki kupujejo takšna quasi umetniška dela in trošijo zanje državni denar, včasih pa dajejo tudi nagrade in podobno.

Odlomki iz govora predsednika Tita na sedmem kongresu Ljudske mladine Jugoslavije v Beogradu

FRANCU PRIMOŽIČU V SLOVO

V ponedeljek, 4. februarja, so ob udeležbi mnogih predstavnikov in ogromnega števila občinstva pokopali Franca Primožiča, jugoslovanskega veleposlanika v Iraku, ki je v Bagdadu nenadoma umrl za srčno kapjo.

Pokojnik, ki je leta 1937 končal vojaško akademijo v Beogradu, se je takoj ob fašistični okupaciji naše domovine ovedel svoje dolžnosti in se že leta 1941 vključil v narodnoosvobodilni boj. Član ZKJ je postal 1943. Med vojno je opravljal razne vojaške dolžnosti, bil je tudi komandant operativne cone v Slovenskem Primorju.

Po osvoboditvi se je za Franca Primožiča začelo razgibano delo na upravno političnem in diplomatskem področju. Bil je poslanec drugega sklica Ljudske skupščine Slovenije, organizacijski sekretar OF Slovenije in generalni sekretar vlade LRS. Leta 1951 je prešel v diplomatsko službo in v le-tej opravljal dolžnosti šefa jugoslovanske misije v Trstu, ministra svetnika veleposlanstva FLRJ v Washingtonu in načelnika oddelka DSIP. Za izrednega veleposlanika je bil imenovan v septembru 1961.

Pokojni Franc Primožič je bil rezervni major, nosilec

partizanske spomenice 1941 in številnih drugih odlikovanj. Vsi, ki smo poznali preročaj umrlega Franca Primožiča, predvsem tisti, ki smo se skupno z njim borili in z njim sodelovali, ga bomo ohranili v trajnem spominu.

GENIJ SLOVENSTVA

Ob 114. obletnici smrti dr. Franceta Prešerna

Ne pričakujte od mene nikake modrosti ali učenosti. Zakaj jaz se nisem nikdar približal Prešernu po znanstvenih stopnicah ali po filozofskih ovinkih, temveč tako, kakor želim, da bi se mu bližali vsi: samo z odprtim čutom, s preprostim, ponižnim srcem, žejnim lepote in resnice. Vedno niso prihajali k njemu tako, temveč s svojimi predsodki in doktrinami in teorijami, zato ga niso spoznali.

Naša književnost je stara nekaj stoletij, naše leposlovje samo toliko desetletij, kolikor jih je preteklo, odkar je izšla knjiga Prešernovih poezij. To je prva manifestacija slovenskega umetniškega duha, tako vzvišena nad vsem, kar so Slovenci dosegli v svojem jeziku, da so bili le redki tisti, ki so spoznali ves pomen Prešernovega dela in življenja. Mi danes, ki se mu spoštljivo klanjamo kot svojemu svetlemu mojstru in vzorniku, se globoko zavedamo, da tudi vse poznejše generacije pri nas niso ustvarile umetnine, ki bi jo smeli postaviti kot enakovredno poleg Prešernove.

Jaz ne grem nikdar iz domovine, da ne bi vzel vsaj Prešerna s seboj, in vam, mladi prijatelji, morem samo svetovati: omislite si njegovo knjigo, poglobljajte se vanjo, in potem mi ni treba več reči, da se nikdar ne ločite od nje.

Zakaj čim bolj se boste posvojinizma in ljubiti človeštvo glabljali v Prešernov svet, tem in vse narode brez hlapčev-več lepote vam bo žarelo iz stva in poniževanja; enak z nje, tem več skrivnosti vas bo enakim. Prešeren s svojo v- vabilo vedno in vedno k njej. In ljubiti boste Prešerna, kakor je vreden ta edinstveni duh.

Prešerna ljubiti pa se pravi, ljubiti lepoto in resnico in pravico; ljubiti slovenstvo brez

šovinizma in ljubiti človeštvo v vse narode brez hlapčev-več lepote vam bo žarelo iz stva in poniževanja; enak z nje, tem več skrivnosti vas bo enakim. Prešeren s svojo v- vabilo vedno in vedno k njej. In ljubiti boste Prešerna, kakor je vreden ta edinstveni duh.

Prešerna ljubiti pa se pravi, ljubiti lepoto in resnico in pravico; ljubiti slovenstvo brez

Oton Zupančič:
Beseda o Prešernu

VSEBINA

STRAN 3:

NESLAVEN KONEC
»SLOVENSKEGA
ALCAZARJA«

STRAN 4:

TEŽAVE PROTIZRAČNE
OBRAMBE ZALEDDJA

STRAN 5:

BITKA NA VOLGI
CLOVEK TORPEDO

STRAN 6:

SUŽENJSTVO
V DVAJSETEM
STOLETJU
RAZPRAVA
O PRIZNAVALNINAH

STRAN 7:

DNEVI PRED VELIKIM
POLOMOM

STRAN 8:

ITALIJANČEK
POD »KOVTROM«
ANEKDOTA

Neslaven konec »slovenskega Alcazarja«

Še težji pogoji kot za blokado pa so bili za neposredni napad na grad. V poštev je prišel le kakih sto metrov širok pas, ki pa so ga beli držali pod ognjem z desetimi težkimi streljali. Te edine šibke točke gradu pa so se pred 450 leti zavedali tudi njegovi graditelji in so prav zato na tej strani sezidali najtrdnjše obzidje, ki je bilo debelo tri do štiri metre.

Razen tega pa je treba imeti v vidu tudi to, da so prve dni obleganja vzpetine in pobočja na nasprotni strani želimeljske doline bile polne belogardističnih enot. Zato je bila tudi možna stalna zveza med belogardistično posadko na Turjaku in drugimi njihovimi enotami v okolici gradu. To pomeni, da dejansko ni bilo nobene ovire pri njihovem morebitnem izpadu iz gradu proti Zelimljam in naprej proti Ljubljani. Bili pa so vse preveč zagrnjeni, da bi se odločili za ta korak.

V ponedeljek, 13. septembra, so se vsi vidnejši belogardistični komandanti zbrali v Zapotoku na posvetovanje, ki so se ga udeležili tudi nekateri četniški oficirji, med njimi podpolkovnik Dežman. Ta je sr. zagovarjal svoje stališče, da gradu ni moč braniti. Ker ga je zavoljo tega večina prisotnih smatrala za defetista, mu niso hoteli poveriti nobenega odgovornega položaja, čeprav ga je nekaj dni poprej podpolkovnik Peterlin imenoval za poveljnika vseh vaških straž v ribniški dolini in Suhi krajini.

Na tem posvetovanju so ocenili tudi vojaško-politično situacijo. Na podlagi tega so sklenili, da se bodo premaknili proti Trstu, če bi se tam izkrcali zavezniki. Če pa do njihovega izkrcanja ne bo prišlo, se bodo napotili v Dolomite, kjer naj bi bili varni vsaj z ene, t.j. z nemške strani.

Po končanem posvetovanju je stotnik Cerkvenik poslal v grad patruljo, ki naj bi kaplanu Malovrh izročila ukaz o takojšnjem umiku z gradu z nasvetom, naj se turjaška posadka prebija proti Dolomitom. Belogardistični poveljniki na Turjaku pa ukaza niso poslušali. Na sestanku, ki so ga sklicali po prihodu Cerkvenikove patrulje, so — kot poroča velikaški župan Paternost — »ugotavljali zaloge hrane, količino orožja in municije, vode in debelino grajskega zidu — in sklenili, da ostanejo v gradu in ga branijo.«

14. septembra zjutraj se je pričelo topniško obstreljevanje gradu, ki je z manjšimi presledki trajalo polnih šest dni. Prešernova brigada je imela na položajih nad vasjo Turjak kakih sedem topov kalibra 75 milimetrov in dva minometala kalibra 81 milimetrov, s katerimi so izstrelili proti gradu na stotine granat in min. Takrat so naši imeli municije več kot dovolj in bilo bi zares nesmiselno, če bi ob taki obilici municije, do katere so naše enote prišle ob kapitulaciji italijanske vojske, pošiljali borce goloroke nad več metrov debelo obzidje, ki ga je branilo kakih 700 belogardistov z več kot sto težkimi mitraljezi.

Belogardisti zahtevajo lastno ozemlje

Vendar pa obstreljevanje gradu le ni povzročilo kakšne večje škode. Na strehi ni sicer ostala nobena opeka cela, prav tako je belim skoraj povsem onemogočeno kakršnokoli premikanje po grajskem dvorišču, toda obzidju, ki je skozi stoletja kljubovalo vsem sovražnikovim napadom, tudi partizanske granate in mine niso mogle do živga. Ko je poveljstvo Prešernove brigade to uvidelo, je poslalo svojega topniškega oficirja proti Novemu mestu, da bi kje staknil kak močnejši top.

Belogardistično vodstvo na Turjaku, ki je odločno odbilo Cerkvenikov ukaz o izpraznitvi gradu, je vendar poskušalo vse, kar je bilo v njihovi moči, da

potek dogodkov čimbolj zavlačuje do prihoda angleške in nemške pomoči. Zato so se večkrat spuščali v pogajanja s partizanskim vodstvom, čeprav pri tem niso nikoli imeli resnih namenov.

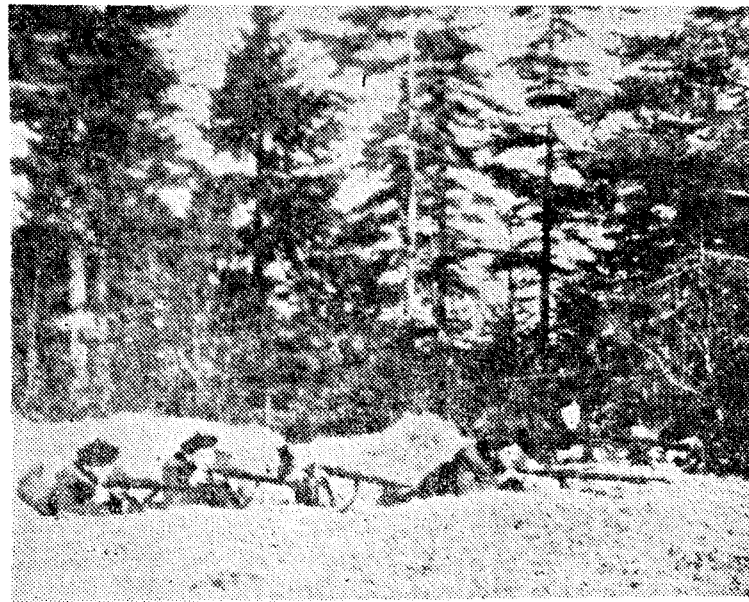
Do prvega triurnega premirja je prišlo že 14. septembra popoldne. Borba je prenehala ob dveh, uro kasneje pa naj bi se parlamentarci obeh strani sestali v hiši pod samim gradom. Naša delegacija, ki so jo sestavljali Mirko Bračič, komandant 14. divizije, Janez Hribar, komisar 14. divizije, in Dušan Svára-Dule, komandant Prešernove brigade, je bila že na dogovorjenem kraju, ko se je iz grada nenadoma vsula množica belogardistov. Borci Prešernove brigade so mislili, da beli nameravajo izvršiti izpad, in so jih zato z mitralješkimi rafali nagnali nazaj v grad. Dejansko pa beli niso imeli takih namer. Hoteli so si le napolniti posode z vodo, kajti v gradu je bilo tako pomanjkanje vode, da je vsakdo prejel le po dva decilitra dneвно.

Ko so izgledali nespornost, je v hišo pod gradom prispela tudi belogardistična delegacija, ki jo je vodil velikaški župan Paternost. Naši pa se s civilni niso hoteli razgovarjati in so zato zahtevali, naj se pride pogajati vojaška delegacija. Kmalu nato je prihitela druga belogardistična delegacija, ki so jo sestavljali belogardistični voditelji Zuraž, Perne in Miklič.

Do sporazuma pa ni prišlo. Belogardisti so predlagali, naj bi partizani in belogardisti imeli vsak svojo cono in naj bi sklenili pogodbo o medsebojnem nenapadanju. Ker pa so naši zahtevali brezpogojno vdačo in položitev orožja, niso na pogajanjih dosegli nobenega uspeha in po triurni prekinitvi ognja se je v poznih popoldanskih urah spet pričelo obstreljevanje gradu.

Medtem pa se je četniški podpolkovnik Dežman s svojimi ljudmi zadrževal v Cretežu nasproti Turjaku in opazoval, kako partizani obkoljujejo belogardi-

stično posadko v gradu. Ko pa je zvedel, da so njeni poveljniki odbili Cerkvenikov ukaz, naj se umaknejo iz gradu, in da želijo

BELOGARDISTI V ZASEDI

iz gradu napraviti »slovenski Alcazar« — kot piše France Grum — »v torek okrog polдне svojim četnikom na svojo pest dal nalog, da se prebijejo do gradu in turjaško posadko, če treba, tudi s silo primorajo na izpad. Četniki so res prešli želimeljsko dolino in se prebili že prav blizu gradu. Tu pa so prišli pod križni ogenj iz gradu in gozda, ki jih je prisilil k umiku. Tedaj je odšel iz Turjaka zadnji oddelek, ki ni upal na uspeh obrambe gradu; to so bile čete iz Cateža, Žužemberka in Zagradca. Z Zapotoka so odšli na Osredok, kjer so že popoldne odbili partizanski napad. Naslednji dan, v sredo popoldne, pa so jih partizani razbili. Omenjeni četniški odred se je vrnil na Cretež, kjer je do trde noči zadrževal partizanski pritisk, ki je bil vedno hušji.«

Molitve po ljubljanskih samostanih za rešitev Turjaka

Nemci so bili takrat prešibki, da bi mogli karkoli poskušati. Demoralizirani belogardisti, ki so pribežali v Ljubljano, pa tudi niso imeli nobene želje, da se vračajo tja, od koder so se komaj rešili.

Ko pa so uvideli, da jim nihče na svetu ne more več pomagati,

so se obrnili na nadzemeljske sile: po vseh ljubljanskih samostanih so naročili molitve za srečno rešitev belogardističnih vojščakov na Turjaku pred komunističnimi brezbožniki.

Kljub temu pa je položaj belogardistične posadke na Turjaku postajal vedno težji. To je uvidelo tudi njeno vodstvo, ki se je 16. septembra zvečer ponovno sestalo. Ugotovili so, da nimajo z zahodnimi zavezniki nobenega stika, čeprav se je prej toliko govorilo o tem. Tudi v Ljubljano, od koder so pričakovali novih navodil, ni bilo nobenih zvez. Izpad proti želimeljski dolini bi bil mogoč, če ne bi imeli toliko ranjencev, ki se jih po taki strmini skoro ne bi dalo prenašati. Na tem sestanku so tudi ugotovili, da se stoletni grajski zidovi rušijo in da je obramba vedno težja. Končno so sklenili, da se bodo borili še to noč in naslednjega dne, »da tako zadrže partizane v okolici Turjaka in zmanjšajo vsaj nekoliko pritisk na Ljubljano.«

Vse močnejša misel: izpad

Vendar tudi naslednji dan, 17. september, ni prinesel nobene spremembe. Partizanski topovi so še naprej obstreljevali grajsko obzidje in ga počasi, toda zanesljivo rušili. Zidovi so se podirali in na belogardiste so se rušili stropi. Kakih večjih izgub pa niso pretrpeli, ker so se navadno med topniškim obstreljevanjem umikali v kletne prostore, ko pa so topovi prenehali s svojo pesmijo, so pa spet pohiteli na obzidje, da bi odbili napad partizanskih borcev.

Misel na izpad je bila vedno močnejša. Beli so se pričeli zavedati, da ne bodo mogli več dolgo časa vzdržati. Tudi njihovo vodstvo je počasi prihajalo do enakega prepričanja. Zato so zvečer poslali iz gradu dve patrulji, ki naj bi ugotovili, kakšne so možnosti za proboj. Prva patrulja, ki je šla 25. moč, je odšla proti Zelimljam, druga pa v nasprotno smer. Obe sta se srečno vrnili in tako potrdili, da bi bilo še vedno mogoče izvršiti izpad. Tedaj pa se je oglašil neki Kadunc, ki je začel govoriti, da je proboj nemogoč, da grad ne bo nikoli padel in da ga je treba braniti, pa četudi postane sloven-

ski Alcazar. Tako z nameranim izpadom spet ni bilo nič.

V soboto zjutraj, 18. septembra, se je nad Turjakom pojavilo neznano letalo. Belogardisti so bili prepričani, da je to že del pomoči, ki jim jo je pripravila zapotoška skupina. Tako se je morala med obleganci spet dvignila. Njihovi poveljniki so to okolnost takoj izkoristili in jih pregovorili, naj bi z izpadom počakali še en dan in se prebili iz gradu naslednjega dne, v nedeljo zvečer, če do takrat ne bi bilo pomoči iz Ljubljane. Hkrati so pričeli pripravljati tudi nosila za prenos ranjencev.

Z njihovo moralo pa je bilo spet konec, ko so se oglašili partizanski topovi. Tokrat je bilo obstreljevanje hušje kot pa kdajkoli poprej. Spet so se rušile stene in podirali stropi, ki so med drugim zasuli vso žužemberško posadko v eni izmed grajskih soban. Kasneje so belogardisti pisali o tem: »Oficirji so odgovorili, tako da praktično ni bilo nobene pametne komande več. Postal so prave surovine. Kričali so nad fanti, ki so omagovali od napora; že vese tedensko bili brez hrane in vode ter skoro brez spanja. V borbah se je vse podirilo. Nastala je popolna panika.«

Končno je pred Turjak le prispela težko pričakovana havbica kalibra 155 milimetrov. Topniški oficir, ki so ga pred dnevi poslali ponjo, jo je našel nekje na šentjernejem polju. Ker je bila pretežka, da bi jo pripeljali s konji, je moral najprej poiskati vlačilec. Tega je našel nekje pri Starem trgu ob Kolpi. Bil pa je pokvarjen in so ga morali še popravljati. Ko pa je bila havbica le nared, so manjkale še granate. Te pa so staknili v Ribnici.

Havbica je s svojo pesmijo pričela 19. septembra zjutraj. Pridružili so se ji še drugi topovi, minometalci, težki in lahki mitraljezi, brzostrelke, puške ročne bombe... Ena prvih granat je padla na grajsko dvorišče na skupino belogardistov, ki so stali v kotu poleg grajskih vrat. Vsi so bili mrtvi.

»Slovenskega Alcazarja« ni več

Obstreljevanje gradu je trajalo polne štiri ure. Pod najhušjim ognjem je bila vzhodna in severna stena, kjer so belogardisti imeli skladišče municije za topove in minometalce. Nad gradom se je dvigal več deset metrov visok steber prahu, ki se mu je kmalu pridružil tudi dim in plamen. Grad se je vnel!

Ob desetin, ko je topniško obstreljevanje tako nenadoma prenehalo, kot se je tudi začelo, so bili borci 2. bataljona pod vodstvom komandanta Albina Drolca-Krtine in komisarja Franca Jernejca-Milčeta že pod grajskim obzidjem. Na močno porušeno zidovje so podoben kot pred stoletji Turki prislonili dolge lestve in trenutek kasneje so že bili na podstrešju in v sobah med polomljenimi tramovi, razcefranimi letvami, razbito opeko in drugo ropotijo. Tako so prehiteli belogardiste, ki so se pravkar vračali iz svojih varnih zaklonišč v kletnih prostorih na stare položaje. Ko so beli zaznali, da so se naši že pilepili na rob obzidja, so pričeli z obupnimi napadi, da bi jih potisnili nazaj. Pri tem so z obeh strani igrali glavno vlogo ročne bombe. Kljub temu pa so jih borci 2. bataljona počasi, toda vztrajno potiskali proti notranjosti gradu in osvajali prostor za prestorom, sobo za sobo.

Medtem pa se je ogenj, ki je zajel ostrešje med topniškim obstreljevanjem, razširil in dosegel prostor, kjer so belogardisti hranili municijo. Detonacijam ročnih bomb in ropotanju mitraljezov se je tako pridružil še praskanje goreče municije in eksplozije topovskih granat. Posledica tega je bila, da so se nad temi prostori vdrl stropi in tako so se naše prednje skupine znašle skoraj popolnoma odrezane. To je borca zmedlo in so se pričeli umikati. Beli so to takoj opazili in izkoristili. Pod vodstvom dobropoljskega belogardista Volkca so napravili čez dvorišče, ki so ga dotle že držali naši mitraljezi pod ognjem, protinapad in potisnili prešernovce na sam rob grajskega obzidja.

Njegovo poslanstvo je partizanska pesem

Kmalu bo minilo 19 let, odkar je bil v kočevski vasi Planina, na južnem pobočju Kočevskega Roga, ustanovljen »Invalidski pevski zbor«. Prvič je nastopil 27. aprila 1944 v Planini na proslavi obletnice ustanovitve OF. Pesmi »Pozdrav« in »Na juriš« sta bili prvi, ki ju je zapel takrat novi zbor.

Prvemu so sledili nešteti nastopi in koncerti po osvobojeni Beli krajini: v Semiču, Gradcu, Metliki, Črnomlju, Draščih — zbor je pel na položajih, v partizanskih bolnišnicah, v radiu OF — in kdo bi našteval vse kraje, kjer so invalidi pevci, pod vodstvom svojega takratnega dirigenta Karla Pahorja peli na mitingih, na raznih proslavah ter prirejali tudi že samostojne koncerte.

Bilo je 24. marca 1945, ko je Invalidski pevski zbor z letalom odletel na svojo prvo turnejo v tujino, in to v Južno Italijo. S koncerti v Altamuri, Bariju, Gravini, Andrii, Barletti, Traniju se je s partizanskimi pesmimi razveselil neštete jugoslovanske partizane — ranjence po tamkajšnjih bolnišnicah; naše partizanske

in narodne pesmi je pel tudi zavezniškim ranjencem in vojakom. Konec aprila istega leta je nastopil že v Dalmaciji, na maju pa v Ljubljani.

Svoj poslovljeni koncert je IPZ priredil v Ljubljani 6. junija 1945. Zbor, ki je ob svojih prvih nastopih štel 18 pevcev, se je poslavljaj, ko je v njem nastopalo 60 vojaških vojni invalidov. V letu osvoboditve je imel svoj zadnji, to je svoj 123. nastop, na velikem mitingu ob II. kongresu AFŽ 10. junija 1945 v Tivoliju v Ljubljani.

Sicer se je na iniciativno glavnega odbora Zveze vojaških vojni invalidov IPZ ponovno sestel v letu 1947, se nekaj časa vadil in priredil koncert v Mariboru, nastopil je tudi v Metliki, Novem mestu, Vipavi, Ajdovščini in Podragi. In ko so se po teh nastopih pevci razhajali, so bili prepričani, da se ne bodo več sestali.

Nastala je praznina. Na nešteti partizanskih in invalidskih sestankih in prireditvah so pogrešali pristno partizansko pesem, ki jo je najbolj izvirno zapel le IPZ. In čeprav je minilo že 5 let za tem, odkar so se invalidi pevci drugič razšli, je zbor na jesen leta 1952 ponovno zastavil svojo zmagovito pot, tokrat pod

vodstvom Pavla Šivica. In že 14. decembra istega leta so ob desetletnici druge grupe partizanskih odredov priredili samostojen koncert v Liti. Temu je sledil koncert v Domu sindikatov v Ljubljani. V juniju 1953 je zbor že uspešno nastopal v Skoplju in Ohridu. Konec leta 1953 je vodstvo IPZ, ki se je leta 1959 preimenoval v »Partizanski invalidski pevski zbor« prevzel Radovan Gobec, ki je zborov dirigent še danes.

Od ustanovitve do leta 1959 je zbor imel nad 500 nastopov in med temi tudi precejšnje število samostojnih koncertov. Sodeloval je pri snemanju filma »Veselica«. Partizanske pesmi, ki jih »Partizanski invalidski pevski zbor« izvajajo najverneje, so v RTV Ljubljana posneli tudi na plošče. Dvakrat so jih snemali tudi za Muzej NOB. V letu 1956 je zbor gostoval v Trstu in po Romuniji. Ponovno so obiskali Trst in priredili koncerte v Trstu, na Občini in v Končovelu v letu 1959. Se in še bi lahko naštevali — a zadostuje naj ugotovitev, da je Partizanski invalidski zbor od začetka leta 1944 do danes nastopal nad 700-krat.

Dolga je pot, ki jo je IPZ prehodil od kraja do kraja, od dežele do dežele. Povsod

je prepeval partizanske in narodne pesmi. Prav gotovo ga ni zborja pri nas, ki bi nastopal tako pogosto, kakor ga ni takega zborja, ki bi tako izvirno in pristno zapel »Na juriš«, »Hej brigade«, »Komandant Stane«, »Pesem XIV. divizije« in še mnoge druge partizanske pesmi. Zato gre vse priznanje poštovnim članom pevcev in njihovemu dirigentu.

Neutrudno delo in uspešno kulturno poslanstvo Partizanskega invalidskega pevskega zbora se nadaljuje. Pripravlja se za nov koncert in tudi za turnejo po Jugoslaviji. Zdi, da vse to ne gre brez težav. Vsi pevci so po službah in opravljajo tudi razne posle v družbeno političnih organizacijah. Zato marsikateri ne more vedno na vaje. Toda naručili so se premagovati največje ovire v času NOB, ko so se pripravljali in odhajali na prve nastope in uspešno jih premagujejo tudi sedaj. Za seboj imajo bogat obračun uspehov, zmag in mnoga priznanja, pa tudi nekaj razočaranj, a pred njimi je odprta pot, ki jih vodi novim uspehom naproti. Potrebna jim je le pomoč, potrebno pravilno vrednotenje in vsestransko upoštevanje njihovega poslanstva.

SOVJETSKI TANK NA JEDRSKI POGON

Po vesteh, ki prihajajo iz zahodnonemških vojaških krogov, so sovjetski strokovnjaki kot prvi na svetu izdelali tank na jedrski pogon. O prototipu tega novega tipa na vedo še nobenih podrobnosti. Poudarjajo le to, da njegov doseg znaša več tisoč kilometrov.

DVE NOVI AMERIŠKI HAVBICI

Američani pripravljajo dve novi havbici kalibra 105 mm, ki bi ustrezali hitrim premikom na velike daljave, kar bi bilo značilno za morebitno prihodnjo vojno.

Prva je samohodna havbica »XM 104 SP«, ki je teža 2720 kilogramov. To je dejansko navadno gosenično vozilo brez oklepa, ki je visoko 152 cm, široko 145 cm in dolgo 388 cm. Njen doseg brez polne bencinskih rezervarjev znaša 480 kilometrov, vozi s hitrostjo 55 kilometrov na uro. Ima štiri člane posadke. Lahko jo prevažajo tudi z zračnimi transportnimi sredstvi in jo spuščajo na zemljo s pomočjo padal.

Druga havbica je na vlek — »XM 102«. Ta je še lažja kot prva in naj bi bila v oborožitvi helikopterskih enot. Tudi to havbico lahko spuščajo s padali. Teža je 1360 kilogramov, visoka in široka pa po 76 cm.

VOJAŠKE ZANIMIVOSTI

LETECI KROZNIK

Pred kratkim so v Kanadi patentirali nov tip poizkusnega letala v obliki »letečega kroznika«. Za pogon in usmerjanje letala uporabljajo neko novo vrsto reaktivnega motorja. Letalo je popolnoma okroglo in ga usmerjajo s selektivnim prilagajanjem curka.

BRITANSKO LETALO BREZ TRUPA

Neko letalsko podjetje pripravlja načrte za izdelavo novega transportnega letala, ki bi lahko sprejelo 300 potnikov. Značilno bi pa bilo po tem, da ne bi imelo trupa, temveč bodo potniške kabine v krilih, ki bodo imele obliko delte. Menijo, da bodo z odstranitvijo trupa v precejšnji meri zmanjšali zračno trenje in da bodo zato lahko vgradili šibkejši motor.

MOSTOVI IZ GUME

V Italiji pri gradnji mostov vse pogosteje uporabljajo posebne podpore iz sintetične gume. Dosedanje izkušnje so pokazale, da so taki mostovi odpornejši in so trikrat cenejši kot pa klasični elementi. Neopren, iz katerega so izdelane podpore, je izredno elastičen in odporen proti deformiranju. Z njegovo uporabo bodo rešili številne probleme, ki so jih imeli doslej pri gradnjah mostov s podpornimi elementi.

SERIJSKA PROIZVODNJA ROTOCIKLOV

V ZDA so po desetih letih raziskovalnega dela pričeli s serijsko proizvodnjo rotočikov — helikopterjev za enega samega človeka. Dosedanje preizkušnje so pokazale, da je novo vozilo zelo stabilno in primerno za izvajanje najrazličnejših nalog kopenske vojske. Težko je okrog 250 kilogramov, za pogon pa uporabljajo motor na zračno hlajenje.

NOVI AMERIŠKI PROJEKTIL »MIDGETMAN«

Poveljstvo ameriškega vojnega letalstva je sklenilo, da prične z delom na uresničevanju novega balističnega diriganega izstrelka »Midgetman«, ki bi jih izstreljevali s premičnih plošč, pritrjenih na železniških vagonih. Projektil, ki bo imel jedrsko bojno glavo, bo srednjega dosega — od 1900 do 3200 kilometrov. Menijo, da bodo za uresničitev teh načrtov porabili približno milijardo dolarjev, delo pa bo izvršeno v petih letih.

ROTORSKI BAGER ZA SKALNATO ZEMLJIŠČE

V Sovjetski zvezi so napravili rotorski bager, ki ga lahko uporabljajo za kopanje na skalnatem zemljišču. Po zunanji obliki se le malo razlikuje od običajnih bagerjev, medtem ko je njegovo delovanje povsem drugačno. Deluje namreč na osnovi vibracijskih udarcev. Na vrteči se osi so pritrjena po 60 kilogramov težka motorčevila z dvojnimi zobmi. Ko se rotor obrača, zobje pri tem drobijo kamenje. Prvi poizkusi so dali zadovoljive rezultate.

PRVA ZAHODNONEMSKA PODMORNICA

Lani je nemška vojna mornarica dobila prvo podmornico »U-Boot-I«, ki so jo napravili v domačih ladjedelnicah. Pri njeni izdelavi so upoštevali izkušnje iz druge svetovne vojne. Poganjajo jo Diesellovi in električni stroji. Po morskem gladini plove le izjemoma, sicer pa se giblje le pod morsko površino.

»U-Boot-I« je dolga 44 metrov, široka 4,6 metra, teža je 350 ton, njena posadka pa šteje 20 ljudi. Na podmornici je osem torpednih cevi. Nemška vojna mornarica bo dobila v kratkem še dvanaest takih podmornic.

LADJA KOT NOSILKA DESANTNIH LADIJ

Za potrebe britanske vojne mornarice grade posebno vrsto vojne ladje — nosilke desantnih ladij — ki bi imela 15.000 ton, plula pa bo s hitrostjo 48 kilometrov na uro. V trupu te ladje bo dovolj prostora za dve manjši desantni ladji in še za 600 vajakov s kompletno oborožitvijo in opremo. Razen tega bo na krovu nosilke še vzletišče za helikopterje in prostor za parkiranje tankov, topov, oskrbovalnih vozil itd. Ladjo bodo po potrebi lahko uporabljali tudi kot oklepno in kot bazo za oskrbovanje enot.

Partizansko zaledje

Upravni sanatorij, moji materi, o prvih ranjenih partizanih nisimo ničesar povedali, da je ne bi obremenjevali s skrbi, odgovornostjo in strahom. Toda že oktobra 1941 je, ne da bi bil kdo hotel in ne da bi bil kdo z njo govoril o tem, vedela za vsakega partizana, ki je bil sprejet. Z vsemi silami je čisto po lastnem preudarku ujavljala kamuflačne ukrepe pri administraciji, v postopku z osebjem in drugimi navadnimi bolniki. Odvračala je pozornost in na vse načine zakrivala vsako sumljivo okoliščino, ki jih ni bilo malo. Največje težave so bile s ponarejenimi osebnimi izkaznicami ranjenecov; ki smo jih dobili včasih šele po desetih dneh, dasi bi bili morali bolniki po predpisu oblasti takoj ob sprejemu predložiti upravi osebne dokumente. Lahko si je predstavljati, kako je uboga mama trpela za ranjene fante in kako nemirno je bilo njeno spanje, ko so bile nočne preiskave v mestu že na

Emona - sanatorij za ranjene partizane

dnevnom redu. Kakšno verigo žrtev bi bil tedaj povzročil vdor italijanske policije v sanatorij! Kako porazno bi bila delovala taka »provala« na razpoloženje in borbeno moralo v mestu! Vsi, ki smo bili neposredno zapleteni v to delo, smo to vedeli, toda težav z najboljšo voljo nismo mogli odstraniti. Preostajalo je le eno: delati naprej in tvegati!

Naj opišem zgodbo o hrabrem primorskem borcu Ferdu Kravanji. Ferdo je bil že maja 1941 v spopadu s karabinjerji hudo ranjen v prsi in ujet. Obsojen na smrt, je ležal dolge mesece pod stražo na II. kirurškem oddelku ljubljanske bolnišnice. Zdravniki z dr. A. Venčeslavom na čelu smo zavlačevali zdravljenje in izvršitev smrtno obsodbe na vse mogoče načine, dokler nismo sredi oktobra 1941 organizirali pobeg iz bolnišnice. To kljub temu, da sta ob Kravanjevi postelji noč in dan stražila dva karabinjerja. Ker je imel Kravanja še odprt prsni koš, je komaj stal na nogah. Strpali so ga v avto, ki je bil za bolnišnico, ter ga odpeljali na varno mesto. Vse vojaštvo in policija sta bila na nogah. V Kravanji so takrat Italijani

videli sovražnika številka ena. Takoj so na njegovo glavo razpisali sto tisoč lir nagrade.

Ko sem dva dni nato popoldne opravil vizito v sanatorij, mi je zledenela kri v žilah. Koga sem zagledal v bolniški postelji? Ferda Kravanjo! Bil je smrtno blede, izčrpan od visoke vročine in skrajno nervozen. Vedel je namreč, da v sanatoriju leži na žerjavi. Zaradi nesporazuma v ilegalni organizaciji so ga »po drugi liniji« spričo nevarnega zdravstvenega stanja prepeljali iz skričališča v Emona! To je bilo blazno početje, kajti kje bodo Italijani iskali hudo ranjenega človeka s široko odprtim prsni košem, če ne v zdravstvenih zavodih? Zvečer smo Kravanjo prepeljali v stanovanje moje sestre na Resljevi cesti. Na »zvez« nismo utegnili čakati. Tam sem potem zdravil Kravanjo nekaj mesecev, dokler ni ozdravel.

Toda neke noči so moji domači na Resljevi cesti medtem doživeli smrtni strah: v stanovanje so vdrl karabinjerji z nasajenimi bajoneti! Ze so hoteli vstopiti v sobo, kjer je ležal Kravanja! Tedaj pa se je vodja patrulje domislil, da so

Dr. MIRO DERGANČ

prišli le v prvo, namesto v drugo nadstropje. Od strahu otrdeli svak jih je čez nekaj trenutkov videl koracati po stopnišču navzgor. Kako si je oddahnil ubogi Kravanja, si ni težko misliti!

Toda Kravanja vojne kljub temu ni preživel. Padel je jeseni 1944 pri prehodu čez Sočo kot sekretar zahodnoprimorskega okrožja. Prepjal je tam opravil ogromno politično-organizacijsko delo. Na tolminskem ga še danes vsi štejejo za vzor idealnega borca in junaka.

SKOZI NOVA TVEGANJA

Med drugim se je tudi zgodilo, da so januarja 1942 sredi dopoldneva, ko smo vsi zdravniki delali v bolnišnici, pripeljali na kmečkih sanah v Emona hudo ranjenega partizana, starega komaj sedemnajst let. Partizanov tovariš in aktivist je zapeljal kar na dvorišče, kjer je skozi debel kup smrekovih

vej že pričela cureti kri. Ranjenca so spravili v sobo kar skozi dvoriščno okno, kajti ob glavnem vходу so hodili italijanski oficirji in vojaki ter razni ljudje, ki bi bili gotovo postali pozorni nanj. V sanatoriju so bili na zdravljenju in prihajali vanj na obiske tudi ljudje, ki so bili sovražni OF, ki nekaterim bolnikom pa so hodili celo italijanski oficirji in uradniki.

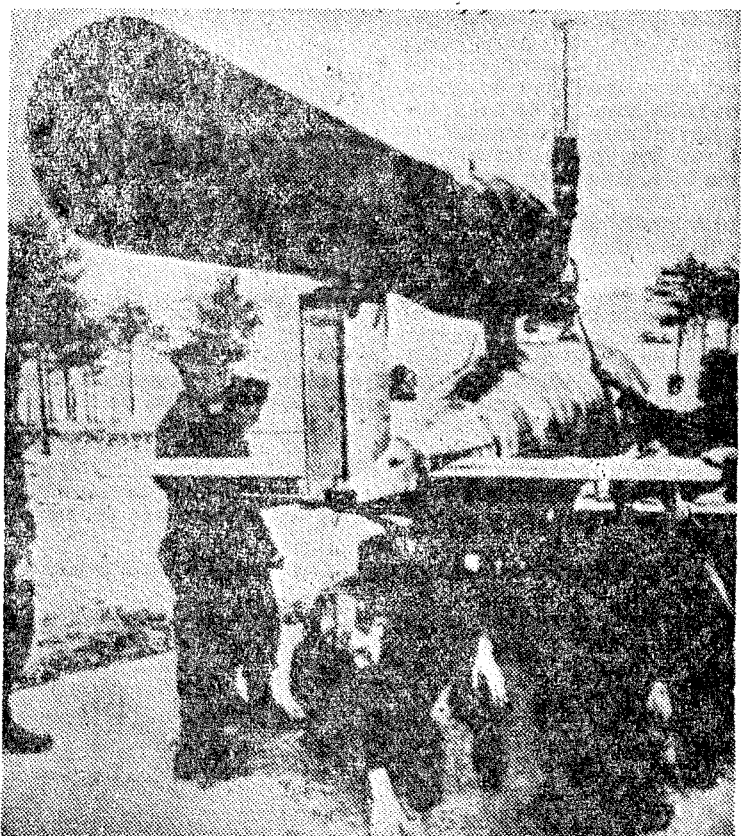
Mnogi partizani so — proti navodilu in volji frontne organizacije — izvedeli za »partizanski sanatorij«. Celo neorganizirani zdravniki so ranjene partizane po raznih poteh spravljali v sanatorij. To je seveda stopnjevalo moralo in zaupanje v zdravstveno organizacijo ter vlivalo ljudem pogum, po tehnično-organizacijski strani in glede na konspiracijo pa to seveda ni bilo dobro. Borbeni zanos in navdušenje sta bila tedaj že tako splošna, da posebno bormcem na terenu ni bilo mogoče zametiti nekaterih konspirativnih napak, ki so ogrožale zaledje.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

K fotografiji z vprašajem, objavljeni v 2. št. »TV-15«, so nam podatke naknadno poslali še: Vinko Potočnik iz Lendave, Jože Dovjak iz Herpelje-Kozine in Štefan Terpin iz Ruš pri Mariboru. Pisma s podatki smo odstopili Muzeju narodne osvoboditve v Ljubljani. V imenu našega uredništva in MNO se zanje najlepše zahvaljujemo. — Tudi to pot objavljamo fotografijo z vprašajem. Pred neko hišo sedita na kmečkem vozu dva ranjena partizana. Za vozom verjetno stoji njun komandir, deček ob strani pa je voznik, ki ranjenca pelje v partizansko bolnišnico. — Kje, kdaj in kako je nastala ta fotografija? Prosimo za podatke!

Težave protizračne OBRAMBE ZALEDJA

Nemško tajno orožje »V 1« — navzlic upanju — ni odločilno posleglo v zadnjo svetovno vojno

Sredstva, namenjena za zračne napade, so v povojnem obdobju doživela izreden razvoj. Njihovo izpopolnjevanje je bilo tako temeljito, da so obrambna orožja, ki se jim je sicer posvečala enaka pozornost, znatno zaostala za njimi in verjetno bo potrebno še nekaj časa, da jih bodo dohitela.

V drugi svetovni vojni so se za zračne napade na zaledje uporabljali v glavnem le bombniki. Njihova največja hitrost je znašala največ 400 do 450 km na uro, dvignili pa so se lahko le do višine 8000 m. Le za napade na nekatera angleška mesta so Nemci nekaj časa uporabljali tudi rakete V-1 in V-2. Prve, ki so bile dejansko brez pilota, so dosežale hitrost 700 km na uro, druge pa — prave rakete — so bile znatno hitrejšje. Na svoji poti preko Rokavskega preliva so dosegale celo hitrost kakih 6000 km na uro.

Protizračna obramba preteklosti

Dobro organizirana obramba je bila pri takih hitrostih bombnikov in celo raketah V-1 sposobna, če žele preprečiti napadalen zračni napad, pa vsaj v znatni meri zmanjšati njegovo učinkovitost ter mu pri tem

povzročiti tudi znatne izgube. To velja seveda le za primer, da sta bili armadi vojskujočih se držav tehnično približno enako opremljeni in torej približno enakovredna nasprotnika. Aktivna protizračna obramba zaledja je temeljila predvsem na letalnih lovcih in protiletalskem topništvu, zlasti srednjih in velikih kalibrov. Uspeh v boju sta lovca zagotavljali predvsem hitrost, saj so bili znatno hitrejši od bombnikov, in pa izredna gibčnost. Protiletalsko topništvo pa je s svojim dometom in tehnično izpopolnenostjo glede upravljanja tudi dosegalo zmogljivosti bombnikov.

Pri izpopolnjevanju zračnih napadalnih sredstev po vojni so se posebno pozornost posvetili raketnemu orožju. Zato je bil njegov razvoj znatno hitrejši od onega pri letalstvu. Razen dometa in hitrosti so pri raketah izboljšali tudi sisteme za njihovo upravljanje na cilj. Tako rakete postopoma prevzemajo znaten del vloge, ki so jo v drugi svetovni vojni imeli bombniki.

Spodnja meja največje hitrosti raket, namenjenih za zračne napade na zaledje, je približno enaka trikratni hitrosti zvoka. Navzgor dosežejo njihove hitrosti znaten razpon in se pri medcelinskih raketah dvignejo celo na dvajsetkratno zvočno hitrost. Največje hitrosti sodobnih bombnikov pa sežejo do 2500 km na uro, kar pomeni, da so približno dvakrat hitrejši od zvoka. Pri tem se taki bombniki lahko dvignejo do 25 km visoko.

Protizračna obramba danes

Obrambna sredstva iz druge svetovne vojne kljub nekaterim izpopolnitvam niso ohranila tehnične ravni, ki so jo v primerjavi s napadalnimi sredstvi imela v preteklosti. Sodobna letala-lovci glede hitrosti ne presegajo bombnikov, temveč jih v glavnem le dosegajo. Pri nadzvočnih hitrostih pa se je tudi njihova manevrska sposobnost močno zmanjšala, kar pomeni, da so izgubili prednost v boju, ki jim jo je nekoč zagotavljala njihova gibčnost. Demet protiletalskih topov srednjega in velikega kalibra pa že zdaleč ne dosega višin, do katerih se lahko dvignejo sodobna letala. Njihov domet znaša namreč le kakih 8 do 10 kilometrov.

Največ upov na uspeh v obrambi pred zračnimi napadi dajejo rakete zemlja-zrak, to so protiletalske in protiraketne rakete. Imajo domet 150 do 500 kilometrov, hitrost trikrat do desetkrat večjo od zvočne in tudi zelo izpopolnjene naprave za usmerjanje na cilj. Glede na take tehnične lastnosti predstavljajo uspešno obrambno sredstvo ne le pred letali, temveč tudi pred nekaterimi raketami zemlja-zemlja. Toda take rakete so izredno drage, saj so največkrat la malo ali pa nič cenejše od sredstev, ki naj bi ga uničile, če izvajamo seveda najtežje bombnike in rakete. Prav zato presegajo finančne zmogljivosti večine dežel.

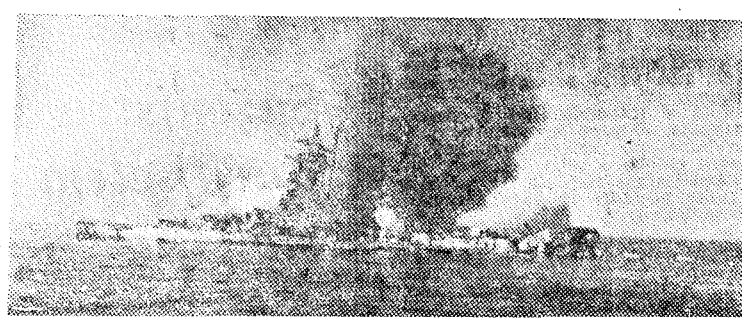
Pri sedanjih stopnjah razvoja zračnih napadalnih sredstev in sredstev za obrambo pred njimi je torej nemogoče zagotoviti uspešnost v obrambi zaledja pred zračnimi napadi.

To pa ne pomeni, da ni mogoče preprečiti napada na objekte majhnih razsežnosti, na primer, na mostove, tovarne, prometna križišča in podobno. Zračni napad na take cilje v zaledju ter s projektili, napolnjenimi s kemičnim eksplozivom, bi uspešno izvedla namreč le letala. Pri tem bi morala zmanjšati hitrost in se spustiti na manjše višine. Pri velikih višinah in nadzvočnih hitrostih bi jim namreč tudi elektronske merilne naprave ne zagotovile potrebne točnosti pri zadetkih, ki mora biti pri takih ciljih skoraj popolna. V takih pogojih pa je prav lahko protiletalsko topništvo še vedno nevaren nasprotnik letal. Pravzaprav so ti topovi tudi edino uspešno obrambno sredstvo pred letali, ki leta na višinah do dva ali tri tisoč metrov. Do teh višin je uporaba raket zemlja-zrak skoraj nemogoča, ker jih je težko usmeriti na cilj, zlasti če zemljišče ni ravno. Nasprotno pa je upravljanje z lahкими protiletalskimi topovi zelo enostavno ter z merjenjem po obelaznih nabojeih in pri streljanju po sistemu ognjenih zaves zagotavlja uspeh celo pri znatnih hitrostih letal. O uporabnosti takih topov pa govori tudi dejstvo, da so z njimi še vedno opremljene vse armade na svetu, celo tistih držav, ki že vrsto let proizvajajo protizračne rakete.

Nekoč je Churchill izjavil, da nobena mornarica na svetu na dolguje za svoje uspehe toliko na prvi pogled majhni in nedolžni formaciji, kot je bila to X. lahka flotilja italijanske vojne mornarice med drugo svetovno vojno. Ta flotilja, ki ni nikoli štela več kot sto potapljačev — prostovoljcev, je med zadnjo svetovno vojno potopila več zavezniških ladij ko pa vse druge italijanske ladje skupaj.

V času, ko so Nemci v svojimi podmornicami uspešno potapljali zavezniške ladje na Atlantskem oceanu in drugod in ko so Japonci proslavljali Pearl Harbour ter uničenje večjega dela ameriškega tiho-oceanskega ladjevja, je italijanska mornarica molčala in se umikala srečanjem z močnejšim britanskim ladjevjem v Sredozemskem morju. Navzlic temu pa je bilo le treba nekaj pokazati, da Italijani ne bi zaostajali za svojimi zavezniki. Italijanski admirali in Supermarini (poveljstvu italijanske vojne mornarice) so pričeli vrtnati za novim orožjem in za novo taktiko, ki naj bi jih izenačila z britansko mornarico. Tako se je zgodilo, da so v starih spisih našli načrte o posebnih torpedih, ki sta jih še leta 1935 izdelala oficirja podmorniškega oporišča v La Spezii, poročnik Tocci in poročnik Tezei. S serijsko proizvodnjo teh torpedov so pričeli že leta 1941. Kakšno orožje je to bilo?

Torpedo je bilo moč ročno upravljati in mu pri tem zmanjšati hitrost celo na pet kilometrov na uro. Torpedo so spustili v vodo s podmornice v neposredni bližini cilja. Nanj sta sedla dva človeka — žabi, opremljena z najsodobnejšo opremo za daljše bivanje pod vodo, in sta ga »šofirala« s pomočjo sila enostavnih ročnih naprav do sovražnikove ladje, kjer sta bojno glavo torpeda prilepila na trup ladje. Nato sta naravnala poseben mehanizem za tempiranje eksplozije in si pustila dovolj časa, da sta

Ponos nemške vojne mornarice »Admiral Graf Spee« se potaplja po spopadu z angleškimi bojnimi ladjami pred zalivom La plate (december 1939)

ČLOVEK — TORPEDO

še lahko odplavala do zbornega mesta, kjer ju je čakala podmornica. Človeka — žabi sta imela s seboj posebno opremo za odstranjevanje min in jeklenih mrež v sovražnikovih lukah.

S temi torpedi so do kapitulacije Italije izvedli nekaj uspešnih akcij. Mednje sodi tudi potopitev velikih bojnih ladij britanskega sredozemskega ladjevja kot sta npr. »Queen Elizabeth« in »Vaillant« decembra 1941 v aleksandrijski luki, kar je vsekakor eden izmed največjih uspehov ne le X. lahke flotilje, temveč tudi celotne italijanske mornarice.

Japonci, na drugem kraju sveta, tudi niso sedeli prekrizanih rok. Najbolj smrtonosno orožje Japonske v prvih dneh vojne je bil konvencionalni torpedo »M-93«, ki so ga popularno imenovali tudi

»dolgo kopje«. S temi torpedi so potopili skupno 26 ameriških vojnih ladij, med njimi 15 križark, razen tega pa še 6 britanskih in drugih zavezniških ladij. V torpedu »M-93« je bilo okrog 500 kg trotila — dvakrat več ko v največjih zavezniških torpedih — in se je gibalo s hitrostjo 60 kilometrov na uro do 40 kilometrov daleč. Razvil pa je še večjo hitrost (do 90 kilometrov na uro), vendar je imel v tem primeru manjši doseg (do 20 kilometrov).

V kasnejših letih vojne so se zahodni zavezniki naučili boriti se tudi proti temu orožju in spričo tega so morali Japonci najti drugačno orožje podmorske vojne, da bi spet vzpostavili ravnotežje sil, ki se je premaknilo v njihovo škodo po potopitvi štirih najmodernejših japonskih križark.

Tedaj se je v glavah dveh pilotov žepnih podmornic rodila zamisel o torpedu, ki bi ga do samega cilja vodil človek in ki bi zato s st odstotno zanesljivostjo zadel cilj. Januarja 1943 so izdelali načrte za novo orožje, ki so ga imenovali »kajten«. To je bila kombinacija prejšnjega torpeda »M-93« in žepne

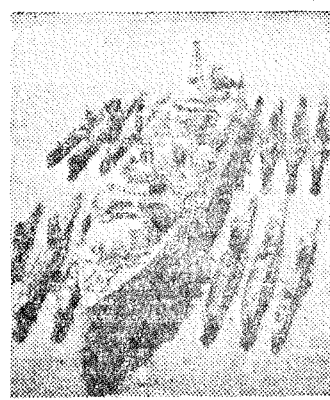
podmornice, vendar z neprimerno boljšimi lastnostmi. Tokrat je bila bojna glava trikrat težja — vsebovala je okrog 1500 kilogramov eksploziva — doseg so povečali na 70 kilometrov, povprečna hitrost pa je znašala okrog 70 kilometrov na uro. V torpedu je bil tudi prostor za pilota, sedež, periskop in naprave za vodenje.

Hkrati s serijsko proizvodnjo »kajtenov« so pričeli v novoosnovanem oporišču na otoku Ocujima vaditi bodoče pilote tega novega orožja, ki naj bi — kot »V-2« v Nemčiji — odločilno vplivalo na potek vojne. Javilo se je 2000 prostovoljcev, zadržali so jih pa le 200. Podobno kot njihovi tovariši »kamikaze« — samomorilci na letalih — so tudi ti imeli junaško smrt za največjo čast. V stavbo, kjer so imeli 6 »kajtenov« so mogli priti samo tisti, ki so imeli posebne dovolilnice mornariškega ministra.

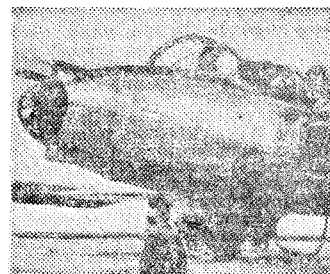
Zadnja akcija »kajtenov« je bila 12. avgusta 1945, tri dni po cesarjevem ukazu o brezpogojni kapitulaciji.

Ni znano, koliko ladij je bilo potopljenih s tem orožjem. Japonski in ameriški podatki se namreč močno razlikujejo. Tako npr. so Japonci po akciji, ki so jo »kajteni« izvedli 30. maja 1945 pod imenom »Timbu«, poročali o 32 potopljenih ameriških ladjah, med katerimi naj bi bile tudi letalonosilke, bojne ladje in križarke, medtem ko so Američani priznali izgubo ene same ladje — tankerja. Zanesljivo pa vedo povedati, da je v desetih mesecih, kolikor so »kajtenis« delovali, bilo ob življenje 16 japonskih pilotov že med urjenjem, drugih 80 pa se jih ni vrnilo iz akcije. V vseh teh akcijah pa so Japonci izgubili še 8 podmornic, ki so na krovih nosile »kajtene« do cilja.

OB ROBU

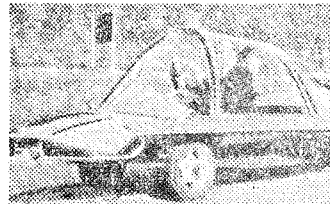

LADJA, KI JO VIDIMO NA SLIKI, JE NAJNOVEJŠA MATIČNA LADJA ZA PODMORNICE V VOJNI MORNARICI VELIKE BRITANIJE. OKROG TE VELIKE POMOŽNE LADJE SE JE NABRALO PETNAJST BRITANSKIH PODMORNIC, KATERIH POSADKE SE OSKRBUJEJO IN POČIVAJO NA LADJI

NASE SOLSKO TURBOREAKTIVNO LETALO »GALEB« V NISCEMER NE ZAOSTAJA ZA NAJMODERNEJŠIMI TUJIMI SOLSKIMI REAKTIVNIMI LETALI. NA SLIKI: POIZKUSNI PILOT SE VZPENJA V PROTOTIP »GALEBA«

Ameriški diverzanti so specialno izurjeni vojaki, ki jih pripravljajo za partizansko vojno. Pripadniki teh enot nosijo v razliki od drugih vojakov zelena pokrivala. Američani posvečajo tem enotam, v katerih bo letos menda že 50.000 mož, zelo veliko pozornost.

AVTOMOBILČEK »RAKETA« JE PROIZVOD NASE ZNANE TOVARNE »PRETIS« V VOGOŠCU PRI SARAJEVU. ČEPRAV JE LE NA TRI KOLESA IN IMA NJEVOV MOTOR SAMO 175 KUBIKOV ALI 9,5 KS, JE V NJEM PROSTORA ZA DVE ODRASLI OSEBI IN DVA OTROKA. DOSEŽE PA HITROST DO 90 KM NA URO. NI ŠE ZNANO, ČE GA BO DO SERIJSKE IZDELOVALI

HELIKOPTER »MI-6« SOVIJETSKE PROIZVODNJE JE DOSLEJ DOSEGLJEN REKORDOV. MED DRUGIM JE TA HELIKOPTER, KI GA JE KONSTRUIRAL MIKOJAN, DVIGNIL 20.117 KG TOVARA NA VIŠINO 2.700 METROV. S TOVOROM V TEŽI 2.600 KG JE POLETAL 1000 KILOMETROV DALEČ S POUČNO HITROSTJO 300 KILOMETROV NA URO. TO JE TRENUTNO NAJVEČJI HELIKOPTER NA SVETU

Najmanjši avtomobil na svetu je britanski »P-36«. V njem je sicer prostora samo za enega človeka in tudi posebne hitrosti ne doseže, vendar je udeben in trdi zelo malo goriva. Primeren je zlasti za zaposlene ljudi, ki imajo veliko opravka po mestu in okolici v vlažnem in deževnem angleškem podnebju.

DOGODKI, KI SO VZNEBURILI SVET

BILO JE 12. FEBRUARJA 1941. V LIBIJI SE JE TA DAN IZKRAL ROMMELOV AFRIŠKI KORPUS, KI JE IMEL NAMEN PRODRITI DO SUZEA IN TAKO RAZDELITI BRITANSKI IMPERIJ NA DVOJE. TEDAJ JE HITLERJEVA ARMADA STALA PRED MOSKVO IN LENINGRADOM. V NAČRTU PA JE IMELA CIM PREJ DOSEČI BLIZNJI VZHOD. ZA URESNICENJE TEGA NAČRTA SO SE NEMCI ŽE PREJ SKUSALI POLITIČNO ZASIDRATI V ARABSKIH DRŽAVAH. V IRAKU SO APRILA 1941 CELO DVIGNILI PRONEMSKO VSTAJO. V SIRIJI SO SE SKUSALI ODBRZATI S POMOČJO VICHISKE FRACIJE. V SVOJE STRENE SO HOTELI ZAPRESTI TURČIJO IN IRAN. TODA VSE TO SO ZORADILI NA GIBLIVEM PUSCAVSKEM PESKU. ROMMELU JE SPOMLADI 1942 SICER USPELO PRODRITI GLOBOKO NA EGIPTOVSKO OZEMLJE. MUSSOLINI JE ŽE ČAKAL, DA BO V BLEŠCAVI ZMAGOVALCA VKORAKAL V KAIRO... VENDAR SO BILI TI RAČUNI NAPRAVLJENI BREZ KRČMARJA. ODLOČITEV JE PADLA PRI EL ALAMAINU... SILE OSI SO ZACELE BEZATI TUDI NA ZAHODU. SVET SE JE ODDAHNIL.

BITKA NA VOLGI

Ko je Hitler leta 1941 napadel Sovjetsko zvezo, je napotil svoje armade v treh glavnih smereh — proti Moskvi, proti Leningradu in čez Ukrajino. Spričo srditega odpora Rdeče armade je Hitler že v prvem letu vojne ugotovil, da ne bo mogel v vseh treh smereh prodirati z enako hitrostjo, ker nima dovolj sil na razpolago. Zato je ofenziva v letu 1942 imela eno samo smer — čez Ukrajino proti Stalingradu in Kavkazu. Hitler je večji del svojih sil vrgel na ta del fronte. S tem je dosegel veliko premoč, ki je njegovi vojski omogočila hitro prodiranje.

Sovjetska armada se je v času od 17. julija do 18. novembra omejila predvsem na obrambo in se umikala, pri tem pa je večkrat prehajala tudi v protinapade. Nemška vojska je v teh borbah pretrpela velike izgube. Ko pa je Rdeča armada na tem delu fronte dobila okrepitev z orožjem, izdelanim v tovarnah, ki so jih preselili iz zahodnih v vzhodne kraje Sovjetske zveze, je 19. novembra pričela z ofenzivo.

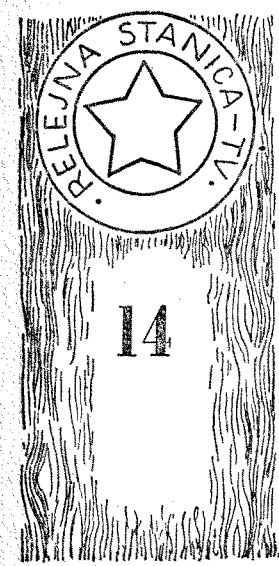
Hitlerjevci so takrat že prodrli na bregove Volge in

osvojili večji del takratnega Stalingrada, današnjega Volgograda, ki so ga sovjetski borci več tednov odločno in z neopisljivo hrabrostjo branili. In prav takrat, ko so nemški vojaki že mislili, da so na pragu zmage in da je to razrušeno mesto na Volgi dokončno v njihovih rokah, so z vseh strani zagrmeli topovi Rdeče armade.

Sovjetski tankisti, konjeniki in pešci so v štirih dneh — od 19. do 23. novembra — obkolili nemško Sesto armado in dele nemške Četrte

armade v Stalingradu in njegovi okolici. Nemci so se zaman poskušali prebiti iz tega kotla. Prav tako niso dosegli nobenega uspeha s poskusi, da teh 300.000 nemških vojakov iz 22 divizij rešijo z napadi iz zunanje strani obroča. Sovjetska armada je čedalje bolj stiskala obroč, tako da so se obkoljeni Nemci konec januarja in v začetku februarja 1943 morali vdati. Komandant Seste nemške armade feldmaršal von Paulus, ki je poveljeval enotam na konici Hitlerjevega glavnega udara, se je vdal in odšel v ujetništvo 2. februarja 1943.

To je bila ena izmed največjih zmag v drugi svetovni vojni. Stalingradska bitka je bila prelomnica vojne. Od tedaj dalje so Nemci dokončno izgubili strateško iniciativo in se pričeli umikati, sovjetska armada pa napredovati. Priča te velike prelomnice pa je današnji Volgograd, ki je zrasel iz stalingradskega ruševin.

10. »TV-14« se je zdela Mirku prijetna hišica. Narejena iz lesenih brun je bila na zunaj bolj podobna gozdarski koči, kakor pa kurirski postaji. Že na pročelju nad vhodom jo je krasiло pomno jelenje in srnjakovo rogovje. Pod napuščem ob steni pa je bila zložena velika skladišnica suhih polen. »Dobro so se pripravili na zimo,« je pomislil Mirko in vstopil. Zdal se je, da je bolj začudil. Po vseh stenah sicer nevelikega prostora je bilo po več parov mogočnega rogovja.

»Kaj ste lovci ali kurirji?« je dejal Mirko tovarišem, ko jim je izročal pošto, da jo nemudoma odnesejo dalje.

»Prvo in drugo smo,« so mu povedali ter mu pripravili, ko so videli, kako je izčrpan, prigrizek za pod zob.

11. »Kako ste prvo in drugo?« je radovedil Mirko, medtem ko je pospravljaj prigrizek z velikim tekom.

»No, kako smo...« je povzel Gašper, komandir. »Kadar se zima hahlja pred vrati, kot vidiš te dni, smo včasih v škripih za hrano. Škripci pa so očetje iznajdljivosti. Z drugo besedo: kadar nimamo kaj dati v lonec, se odpravimo na lov in upihujemo kakega starega srnjaka ali jelena. Tudi z volkovi smo se že spopadli. Sicer pa, kaj bi ovinkali, če te je volja, da greš z nami — pravkar se odpravljamo na lov.

Mirko ni pomišljal. Ponudbo je z veseljem sprejel, zakaj lov je vselej prinašal nekaj vznemirljivega, podobnega lovu za srečo. Ko so se s puško na rami znašli pred kočo, jih je pozdravil snežni metej.

12. Vihra jih je spremljala na vsej poti. Sneg jim je puhel v obraz, se stresal nanje z mogočnega drevja, razen tega so se udarili v nov, krhek sneg do pasu. V vrhovih nekeje so se oglašale splasene šoje ter se spreletavale z drevesa na drevo. Nad vrtačo se je pod grm stisnil prezebel zajček — kdo bi ga strešjal, revčka. »Naj živi,« je rekel Gašper in zdelo se je, da je tako, kakor da so mu darovali življenje. Kobacali so se in sopihali so dalje v strmino. Vrh grebena bodo imeli lepši razgled. Tudi veter, so ugotovili, piha v pravo smer. Veter je na lovu največji izlajalec. Toda kmalu nato, ko je prvi dosegel vrh grebena, je odjeknil strel. In ko so zadnji dosegli greben, se je v jelcnove oči, ki se je bil od strela sunkoma zleknil v sneg, že vtihotapila motna smrt. »Lovca so obstopili jelena in vsi so čutili, da ugaša mogočno življenje. Nikoli več se njegovo rukanje ne bo oglašalo po roških gozdovih...

Pomurska založba v Murski Soboti je nedavno izdala knjigo Ivana Krefta o progresivnem premišljevanju v Sloveniji med vojnama v Sloveniji in Trstu. Uvodno besedo v knjigo je napisal dr. Jože Potrč, kjer je med drugim označuje: »Razprava Ivana Krefta o revolucionarni preobrazbi najmočnejšega slovenskega delavskega gibanja, namreč tržaško primorskega dela Jugoslovanske socialno-demokratske stranke pred prvo svetovno vojno in neposredno po njej, in pri tem I. Krefta o progresivnem gibanju med obema vojnoma sta dragocen prispevek k pojasnitvi vloge slovenskega in jugoslovanskega delavskega gibanja, narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije v Jugoslaviji.«

Mimo te knjige, kjer je zbrana mnogo dokumentarnega gradiva, razen tega je knjiga pisana zanimivo, v tekočem jeziku, ne bo mogel nihče, ki kakorkoli proučuje to obdobje.

Znani in že po vsem svetu slavni sovjetski pesnik od Jevgenij Jevtušenko je pred kratkim potoval po Zahodni Nemčiji. Prva postaja njegovega potovanja je bilo glavno mesto Bonn, kjer se je pogovarjal z nekaterimi političnimi in kulturnimi predstavniki zahodnonemškega življenja. Nato je med drugim obiskal univerzo v Tübingenu, kjer je pred navdušenim množico študentov recital svoje pesmi.

Nemškimi časnikarjem pa je Jevtušenko povedal: »V naši družbi se je začela odjuga, pomlad našega življenja in naše književnosti. Te spremembe v naši družbi še vedno niso na odprto; pogosto prihaja ta odpor od ljudi, ki se imajo za stalnike. Mnogim je težko privaditi na novo stvarnost, za to je potrebno mnogo potrpljenja. Toda odjuga, ki se je začela, ne more nihče zavestiti.«

Od 22. do 30. marca pa bo Jevtušenko, na italijansko vabilo, imel več predavanj v Italiji. Ustavil se bo v Torinu, Milanu, Rimu in Neaplju. Pri Feltrinelliju je že izšla zbirka Jevtušenkinih pesmi »Postaja Zima«.

V filmskem upodabljanju fashiistične dobe si je v zadnjih letih prizadevalo večje število italijanskih, švedskih, in drugih filmskih režiserjev. Reči moramo, da je iz tega obdobja nastalo nekaj dobrih in celo odličnih filmov. Veliko prahu je v Italiji pri fashiističnih mislecih Judah, divjila zgodovinska filmska reportaža »K orožju, smo fashiisti, ki je Mussolini in njegovo dobo spravila na mesto, kamor sodi. V zadnjem času so se pojavile vesti, da De Laurentiis pripravlja film, ki naj bi prikazal Mussolinijevo življenje. V filmu naj bi tega velikega diktatorja poselil Marlon Brando. Tudi proti tej nameri so se v Italiji dvignili ljubitelji avlike. Ključna premislila naslavlja. Pred kratkim pa je režiser Carlo Lizzani dokončal film, ki nosi naslov »Proces v Veroni«.

Kakšna bo vrednost tega filma, je napretek težko predvideti. Naslov sam pa nam pove, da bo obravnaval znani veronski proces v začetku januarja 1944, ko je Mussolini obsodil na smrt svojega zeta Clana, de Bona in 18 članov Velikega fashiističnega sveta, ki so 25. julija 1943 glasovali in izrekli, da je Mussolini, a jih je pozneje nacifashiistična oblast ušla in njihovi obračunali s smrtjo. Vloga Clana bo igral Frank Wolf, de Bona bo posebni Gennaro De Gregorio, Eddo Clano. Mussolinijevo hčer in Clanovo ženo, pa bo upodobila Silvana Mangano.

Razprava o priznavalninah

V prostorih predsedstva Zveze združenj borcev NOV Slovenije je bila 30. januarja skupna seja komisij: za vprašanje invalidov in borcev NOV pri Svetu za socialno varstvo LRS, za socialno zdravstvene probleme borcev pri predsedstvu ZZZ NOV Slovenije in za vprašanja vojaških vojni invalidov pri predsedstvu ZZZ NOV Slovenije.

Na dnevnem redu je bila razprava o skrbni za borce (priznavalnine) in program dela za leto 1963.

V tečaj za razpravo o osnovni skrbni za borce NOV in v podatkih o priznavalninah, kar so že pred sejo prejeli člani vseh treh navedenih komisij, so bile med drugim tudi te ugotovitve:

Problemi borcev se rešujejo v najrazličnejših oblikah: z izrednim upokojevanjem, oskrbo, stanovanjem, šolanjem, prekvalifikacijo, rehabilitacijo, priznavalninami ter dajanjem denarne pomoči. Vso to problematiko sta spremljala Sekretariat Sveta za socialno varstvo LRS in predsedstvo ZZZ NOV Slovenije ter jo tudi ustrezno reševala.

Priznavalnina je vrsta družbenega priznanja. V Sloveniji je priznanih 253 republikanih, 149 okrajnih in 938 obinskih priznavalnin. Obinski ljudski odbori hočejo zajeti čim več socialno prizadetih borcev, pri tem pa seveda določajo ponekod nižje priznavalnine, ki imajo izrazit značaj podpore.

V večini občinskih odlokov o priznavalninah je določeno, da se uveljavljajo priznavalnine, ki nimajo pravice do zdravstvenega varstva iz navedenih razlogov, pokojnine ipd., priznava tudi zdravstveno varstvo.

Podatki o doslej odobrenih priznavalninah kažejo, da je v Sloveniji najvišja občinska priznavalnina 22.000 dinarjev, najnižja pa 1000 dinarjev.

Najvišje povprečje imajo v Postojni in to 10.333 dinarjev, a najnižje v Lenartu in Ormožu 3000 dinarjev.

Ce primerjamo število udeležencev NOV s številom priznavalnin po posameznih občinah, dobimo vsakelej zanimive podatke. Tako pride v Sežani ena priznavalnina na 932 udeležencev NOV, v Postojni na 899, v Celju na 207, v Tolminu na 94, v Skofji Loki na 53, v Kočevju pa na 42 udeležencev NOV.

K tem podatkom bi kazalo navesti še tole:

Najnižja priznavalnina: 1000 dinarjev je odobrena v eni občini, 2000 dinarjev v 16 občinah, 2500 dinarjev v treh občinah, 3000 dinarjev v 11 občinah, 10.000 dinarjev v 16 občinah, 15.000 dinarjev v 7 občinah, a 22.000 dinarjev samo v eni občini.

V vsebinsko izredno bogati in zelo stvarni razpravi na tej seji so prišli do izraza mnoge misli in pobude. Iz teh naj navedemo le nekatere:

S priznavalninami je treba reševati vprašanje, kar se ne da reševati z zakonskimi predpisi. Pri tem je

upoštevati načelo, čim več zaslug ima nekdo, tem večjo priznavalnino naj dobi.

Tudi v prihodnje naj bi ostale republiške, okrajne in občinske priznavalnine. Po vseh občinah naj bi sprejeli odloke o priznavalninah, toda dodeljujejo naj jih še nadalje občinske komisije za zadeve invalidov in borcev.

Po posameznih občinah imajo uvedene poleg stalnih tudi enkratne priznavalnine. Zaradi tako velikih razlik v dodeljevanju priznavalnin, bi bila potrebna navodila o enotnih kriterijih, ki pa jih je treba usklajevati z gospodarskimi sposobnostmi občin. Prav bi tudi bilo, da bi po vseh občinah ustanovili posebne sklade za priznavalnine, kajti v posameznih občinah na Dolenjskem obstaja nevarnost, da bodo morali priznavalnine ukiniti, ker nimajo sredstev.

V razpravi so člani komisij govorili tudi o upokojevanju bivših borcev, o njihovem zaposlovanju. Moriskje bi z zaposlovanjem razbremenili dajanje za priznavalnine. Tudi o zemlji zvezi s splošnim invalidskim dodatkom in s priznavalninami je bilo govora.

Na podlagi pobud in predlogov izdelajo skupne seje treh komisij.

V razgovoru o programu dela za vprašanja invalidov in borcev pri Svetu za socialno varstvo so prisotni sklenili, da bo na prihodnjem sestanku vseh treh komisij predložen predlog stanovanjskega vprašanja, ena izmed problematik borcev NOV Slovenije in vprašanje otrok padlih borcev.

hodnonemških mladencev na novo se pojavljajočim izrodkom nacizma.

Predsednik Zdrženja bavarske mladine je ob tej priložnosti izjavil, da mladina ne bo pozabila, kako je nastal Hitlerjev tretji rajh in kako je bila zrušena nacistična tiranija. Med drugim je rekel tudi tole:

»Govori se o tem, da se morajo onemogočiti novi začetki nacizma, ki se danes pojavlja. Treba je stetiati njave podgan« (rjava barva sraje Hitlerjancev) v njihove luknje.

PROSLAVA 18-LETNICE OSVOBODITVE OSVIECICE
V Osviecimu je bila 27. januarja spominjska slovesnost v počastitev 18-letnice osvoboditve osvieskega taborišča, v katerem so nacisti pomorili na milijone ljudi.

Komemoracijo je začel generalni sekretar mednarodnega odbora bivših zapornikov v koncentracijskem taborišču v Osviecimu Tadeusz Goli. Skupini Japoncev — udeležencev »pohoda miru Hirošima — Osviecime je izročil žaro s pepelom osvieskih žrtev in poslanico prebivalstvu Hirošime. V poslanici je poziv na okrepitev boja za mir, da se ne bi ponovili dogodki kot so bili bombardiranje Hirošime in zločini v osvieskem taborišču. »Nas glas bo slišati toliko časa, je rekel v poslanici, dokler bo človeštvo ogroženo, dokler ne bodo izkoreninjene fashiistične ideje o osvajanju, dokler se sile vojne in uničevanja ne bodo podredile volji stotin milijonov ljudi.«

OBVESTILO

Na mnoga vprašanja naših naročnikov, kako je s plačilom naročnine za »TV-15«, sporočamo, da bomo naročniki pobirali preko pisarnosti predvidoma v aprilu. Lahko pa posamezniki individualno nakazujejo naročnino na naš tekoči račun štev. 600-11-608-29.

Vsem tistim, ki se žele naročiti na novi list, sporočamo, da imamo na zalogi še vse lošnje številke. Ponovno sporočamo, da je sedež uredništva in uprave »TV-15« na Gosposvetski cesti 2/I, v Ljubljani. Naš poštni predal je 598/XI.

UPRAVA »TV-15«

Suženjstvo v dvajsetem stoletju

Bilo je 8. novembra pravkar pretečenega leta, ko je moral hudo oboleti 61-letni kralj Saud Ibn Abdul Aziz Al Faisal Al Saud Seiful ul Islam na svoji bolniški postelji sprejeti dve sporočili, ki sta močno pretresli ne samo njega, marveč tudi njegovo pušavsko deželo, ki je osemdesetkrat večja od Slovenije.

Princ Moksan Ibn Abdul Aziz, mlajši polbrat tega monarha, je brez slovesa odšel skozi Sirijo v Kairo, s čimer se je kraljeva družina v dveh mesecih zmanjšala za nič manj kot štiri člane, in skoraj ob isti uri, ko je pobežal kraljev brat po radiu »Združene arabske republike« izklopel marsikaj iz privatnega življenja svojega vladajočega sorodnika, je iz Sane, glavnega mesta sosednega Jemena, odpotovala vladna delegacija, da bi v Moskvi dobila pomoč za boj proti kraljem Arabskega polovka.

Ibn Saud je storil to, kar pristaja vladarju absolutistu — razjezil se je. Toda princ Feisal, ki je pod Ibn Saudom nekaj takega kot predsednik vlade, je monarhu, ki je kuhal jezo, prišepnil nekaj boljšeja.

Nekaj ur po sprejetju obeh pretresljivih novic je prestolonaslednik Feisal sporočil po šibkem radiu romarskega mesta Mekka, da je v Saudovi Arabiji s takojšnjo veljavo odpravičeno suženjstvo.

Za tisoče ljudi je s tem napočil čas svobode, čeprav je iskra revolucije zažarela šele v oddaljenosti tisoč kilometrov.

Trgovina s sužnji je bila v zadnjih letih že močno omejena zaradi uvoza, nakupa in prodaje le-teh. Toda naravno razmnoževanje sužnjev v Saudovi Arabiji, kjer so tudi otroci nesvobodnih ostali sužnji, je nekoliko izravnavalo nastale razlike.

Zanesljivih podatkov o številu sužnjev ni, toda upravičeno se da sklepati, da so v Saudovi Arabiji gledali na prepoved trgovine s sužnji prav tako kot na zakon iz leta 1936, ki naj bi suženjem zagotavljal pravice in ki je med drugim predpisoval, da je treba s sužnji ravnavati kot z enakopravnimi člani gospodinjstva, tudi če so se med seboj poročili in imajo družino.

Vsekakor je znano, da so kmetje Somaliji in Balubi, ki živijo v zanikrni kolibah in premorejo kvečjemu lesen plug, skrbeli še vedno za povečanje suženjstva v Saudovi Arabiji. Svoje otroke so prodajali in se tolažili z mislijo, da bodo njihovi otroci bolj živeli, če bodo sužnji v premožnejših družinah, kot pa če bodo bedno životali v svoji domovini.

Toda največji narod s sužnji na Zemlji niso Arabci, marveč Hausi, ljudstvo, ki je v 11. stoletju imelo mogočno islamsko državo med Čadskim jezerom in obalo Gvineje. Le-ti so afriški narodom vtisnili svoj pečat za polnih osem stoletij. Pri Hausih gre za izobraženo ljudstvo trgovcev in obrtnikov z dozorelo literaturo v arabsčini. V Timbuktuju (Severna Nigerija), kjer so si obdržali močne pozicije proti črnem na jugu njihove današnje republike, je še zdaj eno največjih središč trgovine s sužnji z vsega sveta. Nova puška velja tu toliko kot tri sužnje; ženska iz Somalije stane preračunano v naš denar 150.000 dinarjev, a bela ženska za ljubitelje celo milijon dinarjev. Nekdanjemu nemškemu vojaku iz Rommelove armade Karlu Dietlerju so dokazali, da je v Timbuktuju razpredel pravcato trgovino s sužnji. S karavanami so žrtve, ki so jih deloma kar naložili, prepeljali čez Afriko v Džido, kjer so jih dali v posebno haremsko šolo. Od tod so potovale v hareme mnogih polavtonomnih plemenskih knezov.

Toda čas pravega suženjstva se približuje koncu. OZN, ki vsakemu romarju v Mekko zaradi varnosti preskrbi spremlevalca, oziroma ga vsaj registrira, ima še mnoge druge skrbi. Hlapčevanje zaradi dolgov, zakupništvo, zaposlovanje otrok na podlagi »posvojiteljskih pogodb«, kupovanje žena v skoraj vseh islamskih deželah in prisilna prostitucija — to so metode 20. stoletja, po katerih delajo posestniki sužnjev.

Posebna priložnostna komisija OZN je ugotovila pri prvi inspekciji, da kljub ameriškem zveznemu zakonu — celo v ZDA — nastajajo nove oblike suženjstva: kmetijske delavce iz Mehike, ki iz socialnih razlogov prehajajo ilegalno čez mejo ZDA, vzamejo lastniki plantaž na delo le pod pogojem, če se zavežejo delati več let in pristanejo na vse pogoje, ki jih »gospod« postavi — v nasprotnem primeru jih preda ameriški policiji.

Pravica zakonske zveze v Pakistanu ni nič drugega kot prikrito suženjstvo. Portugalski otok prisišnih delavcev Sao Toma je OZN označila kot eno najmodernejših suženjskih naselij na svetu.

Kaj so dosegle deklaracije Zveze narodov leta 1928 in OZN iz leta 1957?

Suženjstvo je spremenilo samo svoj obraz. Osvoboditev človeka zahteva drugačen potek stvari: Zmago socializma!

H. P. R.

PRAVNI NASVETI • PRAVNI NASVETI • PRAVNI NASVETI

POGOJI ZA PRIDOBITEV PRAVICE DO SPOLOŠNEGA INVALIDSKEGA DOHODKA

Osební invalidi

Pravico do splošnega invalidskega dohodka imajo vojaški vojni invalidi, in sicer:

1. invalidi od I. do vštete V. skupine, ne glede na starost in pridobitno zmožnost;
2. invalidi od VI. do X. skupine, če so stari nad 65 let oz. nad 55 let žene, ali če so popolnoma in trajno pridobitno nezmožni za delo, v tem primeru se starost ne jemlje v poštev. To delovno nezmožnost ocenjuje zdravniška komisija za pregled VVI;
3. če niso v rednem delovnem razmerju in ne dobivajo osebnih invalidskih pokojnin, ki bi presegala 10.300 din mesečno ali družinske pokojnine, ki bi na posameznega soupokojenca presegala 10.300 din mesečno;
4. Če ne opravljajo samostojnega poklica oz. samostojne gospodarske dejavnosti;
5. če njihovo gospodinjstvo nima rednih dohodkov, katerih skupni znesek bi presegel 5500 din mesečno na posameznega člana oz. 10.300 din, kadar gre za VVI od I. do V. skupine, ki se sam preživlja in nima dohodkov od kmetijstva.

Družinski invalidski upravičenci

Pravico do splošnega invalidskega dohodka imajo uveljavljati družinske invalidnine, ki so stari nad 65 let moški oz. nad 55 let žene, mlajši pa le, če so popolnoma in trajno nezmožni za delo in izpolnjujejo naslednje pogoje:

1. da niso v rednem delovnem razmerju in da ne dobivajo osebnih ali invalidskih pokojnin, ki bi presegala 10.300 din ali družinske pokojnine, ki bi presegala 10.300 din mesečno na soupokojenca.
2. da ne opravljajo samostojnega poklica oz. samostojne gospodarske dejavnosti;
3. da njihovo gospodinjstvo nima rednih dohodkov, ki bi znašali na posameznega člana več kot 5500 din mesečno, oz. več kot 10.300 din mesečno, kadar gre za uveljavca družinske invalidnine, ki se sam preživlja in nima dohodkov od kmetijstva.

Za pridobitno nezmožnost za delo se smatra tudi vdova z družinsko invalidnino, ki ima enega ali več

otrok mlajših kot 15 let, starejšega otroka, ki je popolnoma in trajno pridobitno nezmožen, če sama skrbi za otroka ter živi z njim v skupnem gospodinjstvu.

Ostale določbe

Splošni invalidski dodatek je odvisen od skupnega zneska dohodkov od kmetijstva in drugih rednih dohodkov upravičenca ter določenih njegovih družinskih članov (zakonca, otrok in staršev), s katerimi živi v skupnem gospodinjstvu.

Splošni invalidski dodatek se prizna v mesečnem znesku, ki se izračuna tako, da se odbije del dohodkov, ki odpadejo mesečno na upravičenca, od naslednjega zneska:

1. 12.500 din za VVI od I. do IV. skupine
2. 10.000 din za invalide V. do X. skupine
3. 11.500 din za uveljavce družinske invalidnine (pri teh zneskih niso všteta jesenska povišanja zaradi podražitve nekaterih živiliških artiklov).

Vojaškim vojnim invalidom od I. do IV. skupine, ki se sami preživljajo ali boleajo za aktivno tuberkulozo ter uveljavcem družinske invalidnine, ki se sami preživljajo, se splošni invalidski dodatek poveča za 3000 din mesečno, če njihovo gospodinjstvo nima dohodkov od kmetijstva.

Pri presojanju pravice do splošnega invalidskega dodatka in njegovi odmeri se upošteva štirikratni skupni dohodek od kmetijstva (katastrski dohodek). Kadar pa gre za invalide od I. do IV. skupine, ki se sami preživljajo, ali za uveljavce družinske invalidnine, ki se sami preživljajo, pa dvakratni skupni dohodek od kmetijstva. Upošteva se tudi vsi drugi redni dohodki od kmetijstva upravičenca in njegovih družinskih članov, ki živijo z njim v skupnem gospodinjstvu (zakonca, otrok in staršev). Dohodki očima in staršev se ne upoštevajo.

Med dohodke gospodinjstva se ne štejejo: invalidski prejemki po zakonu o VVI, otroški dodatek, dodatek za postrežbo in tujo pomoč ter invalidnina po predpisih o invalidskem zavarovanju, prejemki iz naslova odklovanj, socialne podpore, nagrade vajencev in dohodki od lastnega stanovanja, v katerem stanuje upravičenec s člani svojega gospodinjstva in na štipendije, ki jih dobivajo otroci in zakonke upravičenca.

Varstveni dodatek, ki ga prejemajo upokojeenci iz

naslova socialnega zavarovanja ter znesek, s katerim se po določilih zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju poveča pokojnina zaradi udeležbe v NOV, se šteje med dohodke gospodinjstva, ne šteje pa se v pokojnino, kar bi bila absolutna ovira za pridobitev pravice do splošnega invalidskega dodatka. Če torej nekdo prejema osebno pokojnino kot udeleženec NOV pred 9. septembrom 1943 po šestem pokojninskem razredu, ima pravico na splošni invalidski dodatek, če njegova pokojnina, odmerjena po delovni dobi, delovnem mestu in mesečnih prejemkih ne presega 10.300 din, dohodki družine pa ne presegajo 5500 din na mesec na družinskega člana, s katerimi živi v skupnem gospodinjstvu.

Osební ali družinski invalidski upravičenci, ki so stari ali bolni in so lastniki kmetijskega posestva, ali pa živijo na kmetijskem posestvu v skupnem gospodinjstvu z družino sorodnikov (bratje in sestre, starši, tast in tašča, ded in babica), bi pridobili pravico do splošnega invalidskega dodatka, če bi zemljo odtujili bodisi, da jo oddajo KZ ali odtujijo na drug način. Izpolnjeni pa morajo biti tudi drugi zgoraj omenjeni pogoji.

Postopek

Vsakdo, ki po svojem preudarku nekeje ugotovi, da izpolnjuje zgoraj omenjene pogoje za splošni invalidski dodatek, naj vloži zahtevek bodisi pisмено ali ustno na zapisnik pri občinskem ljudskem odboru — referat za vprašanja invalidov in borcev NOV. Od preteklega leta je prvostopni organ za vse zadeve vojaških vojni invalidov občinski ljudski odbor.

Prosimo naše bralce, zlasti pa P. S. G. in B. F. D., da zgoraj opisane pogoje za pridobitev pravice do splošnega invalidskega dodatka temeljito preberejo in se ravnajo po teh napotkih.

L. M. V. Nekateri naši člani se pritožujejo oziroma sprašujejo, zakaj nekateri upravni organi v invalidskih in pokojninskih zadevah tako dolgo rešujejo njihove zahteve.

Po Zakonu o upravnem postopku mora upravni organ v 60 dneh po vloženem zahtevku o zadevi odločiti. V nekaterih primerih so verjetno res take težave, da v tem roku ni mogoče poročati. Pri tem mislimo na to, da stranka ne dostavi vseh potrebnih podatkov in to kljub večkratnim uradnim urgencam. Po drugi strani pa so tudi primeri, ko ni opravičljivega razloga, da se ne bi v zakonitem roku odločilo. V takih primerih naj se stranka neposredno ali pisмено obrne na višji organ.

OPOZORILO!

Vse zavarovance vojaške vojne in mirovne invalide, imetnike Partizanskega spominjskega znaka 1941. Reda narodnega heroja, Karadrdorjeve zvezde z meči, Beleaga orla z meči in zlate medalje Miloša Obilića opozarjamo na tole:

Po 67. členu zakona o zdravstvenem zavarovanju (Ur. list FLRJ, št. 22/62) se zavarovancem, ki jim je po posebnih zveznih predpisih zagotovljeno brezplačno zdravstveno varstvo, izplačuje med zadržanostjo z dela (bolezenskimi dopustom, zavarovankam pa po 70. členu tudi med porodniškim dopustom) nadomestilo osebnega dohodka v vseh primerih v znesku 100 % osnove za nadomestilo. Enako nadomestilo osebnega dohodka se jim izplačuje tudi v času, ko se zdravijo v stacionarnem zdravstvenem zavodu, tistim pa, ki so upokojeni, se v tem času izplačuje nezmanjšana pokojnina.

Da bi se mogle priznavati te ugodnosti, se morajo zgoraj omenjene osebe prijaviti pri komunalnih zavodih, pri katerih so zdravstveno zavarovane. Prijave naj vložijo do 28. II. 1963 oddelkom za zdravstveno zavarovanje. V prijavah naj navedejo, kateri organ jim je priznal to svojstvo, število odločbe in njen datum.

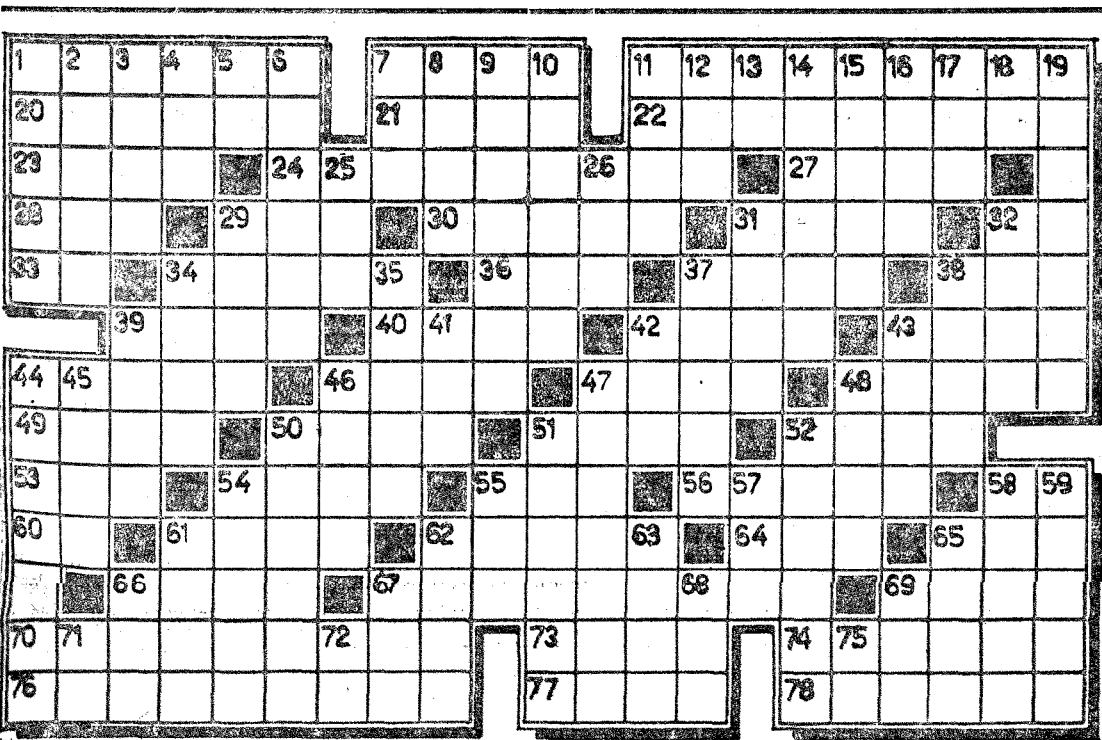
Republiški zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani

Mladi italijanski pisatelj Claudio Pignatelli se je rodil v Ragusi na Siciliji. Malo pred drugo svetovno vojno se je z očetom preselil v Trst, kjer zaradi gmotnih razmer ni mogel dokončati srednje šole, zato pa si je moral služiti kruh v različnih poklicih. Medtem pa je rad prebiral Steinbecka, Caldwell in Londona ter začel pisati krajše črtice iz delavskega življenja. Prvo njegovo obširnejše delo je »Zadnja ura«, ki se dogaja spomladi 1945 nekeje na robu našega Krasa. Avtor je prišel do jasnega zaključka, da je bila rešitev mogoča le v upor, kakršnega so vodili jugoslovanski narodi in kateremu so se pridružili na etnično mešanem ozemlju tudi demokratični Italijani. Objavljamo odlomek iz »Zadnje ure«.

Ti, tovariš, pridi sem! je rekel eden od dveh. Nemec je pograbil za krmi- lo z obema rokama in porinil motor naprej. Toda ta ni vžgal. Pripadnika črnih srajc sta ga dosegla in eden od njiju ga je zgrabil za ovratnik. »Pridi!« mu je rekel. »Komm mit mir, kamerad! Kar skupaj bova crknila.«

»Wo sind die andere gegangen?« ga je vprašal drugi fašist in mu medtem porinil bodalo pod brado. »Kam so izginili ostali?«

»Nemčija zmaga vojno,« je

Vedoravno: 1. slovenski narodni heroj, ki je padel med narodnoosvobodilno vojno (Vrkoč), 7. kraljica za »Slovenski narodnoosvobodilni svet«, 11. naš bori za svobodo med zadnjo vojno, 20. olna rastlina, 21. največje jugoslovansko pristanišče, 22. rekonstrukcija, obnova, 23. prejšnji britanski premier, 24. reparatura, 27. grška crka, ki označuje najbolj nevarne žarke, ki se sprostijo ob eksploziji atomske bombe, 28. kurir, 29. panj, 30. vhod v zaprt prostor, 31. hud strah, groza, 32. okrajšava za »račun«, 33. kraljica za »Teniški klub«, 34. gorski hrbet na meji med Hercegovino in Crno goro, 36. veletok v Pakistanu, 37. gmoča, 38. partizanska ime slikarja Doreta Klemenčiča, 39. glavno mesto Jemena, 40. mesto v Nemčiji z znamenito slikarsko industrijo, 42. požiralnik, 43. težko oklepno vozilo, 44. kritično obdobje ali situacija, 46. hrvaška pokrajina, znana po hudih bojih zlasti proti domačim izdajalcem, 47. desni pritok Save pri Medvodah, 48. partizanka, 49. poljožaj, 50. okrepljena pljača, 51.

snov za vzhajanje testa, 52. močni posestnik, 54. krovoločna ameriška zver, 55. koroški medmet, 56. žensko ime, 58. začetnici primka in imena heroja pod 1. vod., 60. avtomobilska oznaka valjevskega okraja, 61. cunjia, 62. močvirna ptica, 64. neznanca v materniki, 65. časovna enota, 68. Ober, 67. nema igra, pri kateri se dejanje izraža samo s kretinami, 69. slonov čakan, 70. izdelovalec rokavic, 73. malik, 74. nenaden napad s padajskimi enotami, 76. vesoljski letalec, 77. barva igralnih kart, 78. opomba.

Naplično: 1. priimek partizanske pesnice (Vida), 2. nepogost, 3. poziv, 4. označa stopnje v armadi, 5. začetnici največjega slovenskega pisatelja, 6. močvirna ptica, 7. orodje žanjice, 8. živec, 9. glinasto gablilo, 10. travnato območje v tropskem pasu, 11. mera za papir, 12. pristaniško mesto na Finskem (Turku), 13. različna soglasnica, 14. otredlost, 15. žensko ime, 16. letni čas, 17. oče, 18. nikalnica, 19. vrsta hruske ali jabolke, 25. del voza, 28. kraljica za

»In tako dalje«, 29. žara, 31. koroško žensko ime, 32. angleški filmski producent, 34. zelenica v puščavi, 35. obdelan ko zemlje, 37. izumitelj brzojava, 38. narodno žensko ime, 39. usedlina, 41. naša tovarna gospodinjinskih aparatov, 42. nekdanja portugalska posest v Indiji, 43. nevarna padavina, 44. mariborska narodna junakinja (Slava), 45. zelena žabica, 46. južnoameriška vrsta ovce, 47. znanjo so se borili vsi napredni ljudje med zadnjo vojno, 48. težkoletski šport, 50. ruski pisatelj (Aleksander, roman »Jama«, 51. recenzent, ocenjevalec, 52. naslov japonskega cesarja, 54. jus, 55. trata, ruša, 57. glavno mesto Italije, 58. sodoben slovenski filmski publicist (France), 59. zidar, 61. okvara, 62. notranji material za enega od izvajalcev orkestralne skladbe, 63. rimski bog ljubezni, 65. povelje, 66. uradni spis, 67. okrasni ptič, 68. ilovica, 69. žuželka z bolečim pikom, 71. središče vrtenja, 72. daljmatinska vprašalnica, 75. velika pesnitev.

»NACHT THEODOR«

Rendulic se je mrzlično pripravljati. Pred durmi je bila kapitulacija Italije. Za izvedbo operacije »Ose«, t. j. za razoroževanje italijanskih enot in hitro zasedbo ozemlja, kjer so gospodovali Italijani, je moral pripraviti gibljive motorizirane enote. Težko pa mu je bilo izločiti sile, ki jih je rabil za to operacijo, ker je »večji del enot bilo zavzetih z bojem s partizani.«

Zelo važne, glede razoroževanja italijanskih enot, so se mu zdele priprave v Albaniji, zakaj v Tirani je bil štab vrhovnega komandanta italijanskih sil na Balkanu. S temi pripravami so dejansko pričeli že pred Rendulicem prihodom ko so nemški štabi z izgovorom, da je Albanija zelo primerna za izkrcavanje zveznikov in da je treba zato njeno obrambo okrepiti, v sporazumu z italijanskim poveljstvom poslali v Albanijo svoje sile. Najprej so z letali prepeljali na letališča nekaj bataljonov — kot varstvo pred morebitnim zavezniškim zračnim izkrcanjem — nato pa so poslali še dve nemški diviziji za okrepitev italijanske obalne obrambe.

Tretjega septembra je Rendulic zvedel, da so se zavezniški izkrcali v Južni Italiji, osmega septembra pa so mu sporočili, da je Badoglio objavil kapitulacijo Italije. Naslednjega dne so ob štirih zjutraj stopile nemške enote v akcijo. Naglo so prodrale v italijanska okupacijska področja ob Jadranu.

Vendar pa so bile tudi enote jugoslovanske narodnoosvobodilne vojske pripravljene za akci-

jo. Njene brigade in partizanski odredi so povsod pričeli delovati.

To je bila akcija razoroževanja in zajetja italijanske vojske na Balkanu. Nemci in partizani so hkrati pričeli s tem. Zato je bil Rendulic močno vznemirjen. Ze iz prvih poročil je bilo razvidno, da predvidenih nalog ne morejo opraviti zaradi sočasne partizanske akcije.

Istega dne, ob enajstih zvečer, je prejel radiogram z obvestilom, da je zaustavljen pohod njegovih enot proti Splitu, a le malo pozneje, da so močne partizanske sile obkolile z vseh strani nemško motorizirano enoto. Pričele so se težave s partizani. Rendulic je moral tako poslati proti Splitu nove sile, ki jim je poveljeval komandant 7. SS divizije »Prinz Eugen«. Nemška kolona, ki je prodirala proti Splitu, je bila 17 kilometrov dolga.

Pri razoroževanju italijanskih enot niso nalleteli na kak poseben odpor. Kolone Mussolinijevih vojakov so poslušno odšle v ujetništvo svojih večerajšnjih vojnih zveznikov. Z drugo akcijo pa so izsilili akt o kapitulaciji italijanskih sil v korist Nemcem.

Desetega septembra okrog pol devetih dopoldne so se na nemški vojaški aerodrom v Tirani nenadoma spustila letala, iz katerih je izstopil Rendulic s spremstvom, razen njega pa tudi nemška padalska enota in diverzantska skupina, ki jo je pripravila nemška vojaška obveščevalna služba — Abwehr. Ze prej predvidena akcija je povsem uspela: Rendulicu so pripeljali vrhovnega komandanta italijanskih enot na Ja-

dranu, ki je imel svoj sedež v Tirani, z vsem štabnim osebjem, kot ujetnika. Naslednjega dne je bila v Tirani podpisana kapitulacija italijanskih enot v Dalmaciji in Albaniji, ki naj bi se predale Nemcem.

Težava pa je bila v tem, ker naša narodnoosvobodilna vojska tega dokumenta ni upoštevala. Njene enote so naglo razoroževale italijanske enote po vsem dotedanjem italijanskem zasedbenem področju. Enote NOV in partizanski odredi so razorožili precej italijanskih divizij, hkrati pa vodili ostre borbe z nemškimi enotami. S splitskega področja so Rendulicu pošiljali poročila o velikih izgubah in neprestanih bojih. Tako je Rendulic, ki je bil nezadovoljen in vznemirjen zaradi takih poročil in nepredvidenih težav v bojih za Split, dočakal 16. september.

HITLER SE JEZI

Tega dne so Rendulica vnovič poklicali v Hitlerjev glavni štab. Hitlerju je poročal o razoroževanju italijanskih enot in tako o izločenju italijanskega nasprotnika, kar pa ni mogel reči za partizanskega nasprotnika. Ugotovil je, da so v glavnem stanu pozorno spremljali razvoj bojev in dogodkov na njegovem operativnem področju.

Zbrani so se sklanjali nad generalštabnimi kartami, kjer je bilo polno različnih taktičnih znakov, in razpravljali o trenutnem položaju na Rendulicem vojišču. Nikakor pa se niso mogli izogniti ugotovitvi, da uporniško gibanje ni prav nič oslabileno, temveč se je po kapitulaciji Italije še okrepilo, pridobilo mnogo orožja in municije ter zajelo nova področja.

Zaradi takega stanja niso skrivali nezadovoljstva. Tedaj pa je napočil najbolj neprijeten trenutek za udeležence posvetovalca. Rendulic je moral sporočiti, da ni mogel razorožiti italijanske divizije na področju Senja in da se bodo njenega orožja vsekakor polastili partizani. To je Hitlerja

strahovito razjezilo. Rendulic na ta dogodek ni nikoli pozabil.

»Hitler me je jezno prekinil: 'To je pa res neprijetno. Moramo nekaj storiti.' Odgovoril sem mu, da nimam nobenih sil na razpolago za to in da ne vidim izhoda. On pa mi je rekel: 'Polku, ki ste ga napotili proti Splitu, vzemite en bataljon in ga pošljite na Senj. Nekaj pa bomo tudi z Reke poslali tja. Kaj vse lahko sprostimo na Reki?' se je obrnil proti Jodlu. Ta mu je odgovoril: 'Trenutno nimamo ničesar na razpolago.' Nato pa mi je Hitler rekel: 'Potem morate to napraviti z lastnimi silami.' Rendulic je dobro razumel, zakaj je bilo Hitlerju toliko do zajetja te divizije, ker se tudi sam ni mogel pomiriti s tem, da bi jo prepuštil partizanom. Toda, kaj je mogel storiti v tedanjem položaju? Zato je poskušal Hitlerju pojasniti, zakaj ni moč opraviti te naloge:

»Enote, ki bi jih poslal na Senj, bi morale iti skozi področja z izredno dobro partizansko organizacijo, ki so bila sicer na območju italijanske okupacije, niso pa bila stalno pod njihovim nadzorstvom. Doslej ni na to področje stopil še noben nemški vojak. Pohod skozen bi bil za šibke sile komaj še izvedljiv. Če bi enotam, ki so poslane na Split, odvzeli en bataljon, bi tvegali s »makajšnjo akcijo, za Senj pa bi imeli še večjo prešibko enoto.«

V tem obdobju Hitlerjeve vladavine se še ni dogodilo, da bi se kdo upiral njegovim ukazom. Hitler, nagnjen na karto, se je počasi zavedal, za nekaj hipov izbuljil oči, nato pa tiho rekel: »Če je tako, izvolite!«

Dejstva ostanejo dejstva. Nevarnosti, ki jo je pomenila NOVJ, niso smeli podcenjevati. Tudi Hitler se je moral s tem sprijazniti.

S KLJUKE IN KLINA

Ameriškega psihologa Bronfenbrennerja, ki je potoval po Sovjetski zvezi in veliko fotografiral, je presenetilo mnenje ameriške mladine o življenju v Sovjetski zvezi, ki je zvedla posledica nemehne protikomunistične gonje. Psiholog je pokazal mladini precej fotografij iz ZSSR, med njimi tudi nekaj slik sovjetskih cest. Solariji so bili iz četrtega in petega razreda osnovne šole, večina iz srednjega socialnega sloja. Nekaj fant je dvignil roko in vprašal: »Zakaj so ti drevedori ob cestah?« — Psiholog je to presenetilo, pa je vprašal ves razred: »Kaj mislite, zakaj so drevedori ob cestah?« — Naglo je neki solar dvignil roko in odgovoril: »Zato, da ljudje ne bi videli, kaj se dogaja izven ceste.« — Neka druga solarka pa je menila: »Zato, da bi lahko zaposlili ujetnike.« — Psiholog je nato vprašal, čemu služijo drevedori ob ameriških cestah, in dobil odgovore: »Zaradi sence.« — »Da ne bi bilo preveč prazno na cesti.« — Psiholog se sprašuje, kje so otroci slišali, da so v SZ drugi razlogi za sajenje dreva ob cestah kot v ZDA.

Berlinski zid je za marsikoga tudi zid, ki preprečuje kulturno sodelovanje. Tako se je pred kratkim zgodilo, da angleško znanje ministrstvo ni dalo vstopnih vizumov vzhodnonemški gledališki skupini »Berliner Ensemble«, ki jo vodi vdova velikega dramatika Bertolda Brechta. Konec januarja na isto prirediteljsko ustanovo simfoničnemu orkestru. V obeh primerih so Britanci povedali, da imajo »obveznosti do zaveznikov« in da tako ne morejo sprejeti vzhodnonemške kulture. Kako radi imajo Britanci njihovi zavezniški, se je izkazalo, ko so na bruseljskih razgovorih odbili vstop Velike Britanije v Evropsko gospodarsko skupnost...

Viktor Emanuel Savojski je nekronani italijanski princ, ki pa ne sme stopiti na italijansko tla. Tega si ne žene preveč k sreči, saj ima dovolj denarja in kraljevskih znanec po svetu. Včasih pa je zaigra žaljevo nedolžnost, ker ga rokaji »tako prezirajo«. Pred kratkim se je z letalom peljal iz Afrike v Pariz. Ko je letalo pristalo na rimskem letališču, bi Viktor Emanuel Savojski seveda smel v tamkajšnji bar, ker to zakonito dovoljujejo. Ta je »nagaj« princ demokrativno obsejal v letalu in trpel lakoto in žejo...

Marsikateri človek je alergičen — ta na prah, oni na vročino, tretji na živžganje itd. Dvajsetletni Clifford Fukiwara, bančni uslužbenec iz Honoluluja pa je alergičen na — denar! V banki je delal komaj nekaj tednov, potem pa je moral pustiti službo, ker je vsakič, ko je imel opraviti s prevzemom ali izdajo denarja, začel strahotno kihati. Tega sploh ni mogel preprečiti...

ZDA so najbogatejša in najmočnejša država na svetu, vendar žive v njej milijoni ljudi, ki so obupali potrebnih pomoči — tako in še huje pišejo v posebnem poročilu ministri in visoki funkcionarji ZDA, ki so bili v komisiji pod vodstvom ministra za pravosodje Roberta Kennedyja. Se nekaj izvečkov: v ZDA živi vsak šest človek od dohodkov, ki so nižji od povprečnih, imajo kvalifikacije, ne brati in živijo brez vere v boljše svoje življenje. Milijoni starih Američanov ne morejo dobiti niti začasnih zaposlitve, tako da imajo premalo denarja, da bi si lahko plačali zdravnila, da bi najeli skromno stanovanje ali da bi šli na dopust. — Vse se bo seveda vsak hip zboljšalo, trdijo optimisti. Kaj pa pesnisti?

Sorayo pozna vsak, ki je kdaj vzel v roke kakšno domačo ali tujo ilustrirano revijo. Nekdanja perzijska cesarica se zdaj kar naprej moči, da je zdel ne puste v zakon domači, zdaj sama noče porokite tati, itd. Ves čas pa lepo sirbi sama zase. Ker je zima v Evropi letos sila mrzla, se je Soraya odpravila v mehiško letovišče Acapulco, kjer se veselo smuča — na vodi seveda. Obenem vsakomur pove, da se misli poročiti — tokrat s Francozom Louisom Weillerjem...

Natančna definicija

Na politični uri je komisar neke čete v sestavi Tretje sandžaške brigade preverjal, kako so borec razumeli predavanja, ki je bilo pravkar končano. Spraševal je nekaj fantov, potem pa se je obrnil k nekemu borcu, za katerega ni vedel, da je prišel v brigado šele pred nekaj dnevi.

»Daj, tovariš, pa nam ti povej, kaj je to fasizem?«

Fant se je dvignil in pojasnil:

»To ti je, tovariš komisar, poln kamion švabov!«

Ta in oni se je nasmehnil, komisar pa je resno spraševal dalje:

»Že, že, toda daj, objasni nam to malo širše!«

Fant se je začudil nad takim nerazumevanjem, razširil roke in na kratko povedal:

»Širše? Pa širše je, če poskačejo s kamiona in se razvijejo v strelsko vrsto!«

Velika nesreča

Vinko Jović iz Vasića pri Capljini pripoveduje:

Med vojno so bili Italijani zasidli tudi našo vas. Nekoga dne je nekdo od vaščanov »pouzimal« poročniku italijanske enote nov plašč. Tenente se je sprito tega jezil, kričal in grozil.

S tem pa se ni dalo izslediti tatu. Zato je ukazal vaškemu županu, naj da zvečer javno oklicati, kaj se je zgodilo z njegovim plaščem ter da naj ga »uzmovi« takoj vrne. Župan je tenentejev ukaz posredoval poljskemu čuvaju, čes naj ga zvečer vaščanom razglasi.

Tenente je bil radoveden, kako to gre. Zvečer se je pridružil poljskemu čuvaju Martinu, ki je bil saljiv človek, in odšel z njim na vas. Martin je vedel, da tenente ne zna niti ene srbsko-hrvatske besede. Zato je klical:

»Kdor je ukradel plašč gospodu poročniku, naj ga podnevu skriva, ponoči pa naj se z njim odeva. Spremeni naj mu barvo, potem pa naj ga nosi kakor svojega. Če tega ne stori, ga bo zadela velika nesreča...«

Tenente pa, ne vedoč kaj govori, je neprestano ponavljal: »Nesreča... nesreča...«

Rešen v zadnjem hipu

Vladimir Perić-Valter, inštruktor pokrajinskega komiteja KPJ v tuzlanski oblasti, je konec leta 1941 poslal mladega skojevca Vahida Vejčilaga kot partijskega kurirja v Sarajevo. Kmalu potem, ko je krenil vlak z mladim Vejčilagom, ki je imel pri sebi lažno legitimacijo, je nenadoma iz Sarajeva prispel kurir s kratkim obvestilom: »Javka v Sarajevu je izdana. Ne pošiljajte nikogar!«

Bilo je očito, da bo Vahid padel v ustaške roke in da bo že naslednjega dne njegovo razmesarjeno telo ležalo v gestapovskem zaporu. Vladimir Perić-Valter je o tem takoj obvestil skojevsko organizacijo. Skojevci so hitro našli rešitev. S pomočjo svojih tovarišev, ki so bili vključeni v »stožer« ustaške mladine, so si oskrbeli dva motorja. Dva skojevca sta se nato preoblekla v ustaške uniforme in po hitela za vlakom. Z držno vožnjo sta vlak dohitela na postaji Karanovac. Stopila sta k podoficirju ustaške železniške bojne, ki je spremljal vlak, naj preišče zatemnjene vagonne. Tako sta našla svojega tovariša Vahida Vejčilaga in ga kot sumljivo osebo »aretirala«. Nato sta ga naložila na motor in se z njim vrnili v Tuzlo. V Sarajevu pa so medtem ustaške čase in gestapovci zaman čakali na prihod komunističnega kurirja.

Upoštevajte to!

Prosimo vse naročnike našega lista in članice organizacije, ki želijo kak pravní nasvet ali pravno pojasnilo na taka vprašanja, ki so več ali manj v zvezi z nekim pravnim predpisom, naj se jasno in razločno podpišejo in navedejo potrebne podatke bivališča. To je potrebno za neposredni pismeni odgovor, ki ga stranki pošljemo. Na anonimna vprašanja ne bomo odgovarjali.

ODGOVORI ZA
»ZNANJE IN SPOMIN«

Poročnik Jože Petek
Janko Premrl-Vojko
Igmanški pohod
11. februarja 1945

Šestega januarja 1944 se je XIV. divizija odpravila iz Bele krajine na svoj legendarni pohod na Štajersko. Po enomesečnem potovanju je 6. februarja stopila na slovenska tla pri Sedlarjih ob Sotli. Istega dne je začelo snežiti, sovražnik pa srdito napadati. Divizija se je prebijala s srditimi boji od goratih predelov Bohorja pa vse do Pohorja. Slavni pohod XIV. divizije je nekdo spremljal s fotokamero in tako ohranil zgodovini dragocene dokumente tega pohoda. — Kdo je bil?

V razvoju jugoslovanskega partizanstva so si zelo podobni trije veliki podvigi: pohod Prve makedonsko-kosovske brigade, ki je v začetku leta 1944 napravila pohod z južnega dela dežele v osrčje Makedonije do planine Bogomila; pohod XIV. divizije na Štajersko in pohod čez Igman planino konec januarja 1942. — Katerega izmed teh pohodov kaže naša slika? V svojih »Zapiskih« ga je opisal tudi Rodoljub Čolaković.

Partizanska brigada »Andreja Laharnarja« sicer ni bila ustanovljena, vendar je bil že imenovan njen komandant. Ta pa je bil 16. februarja 1943, v spopadu s fašisti v Idrijski Beli, ranjen — čez teden dni je umrl v partizanskem taborišču na Brinovem griču pri Črnom vrhu. Njegova smrt je zarezala med primorske partizane skoraj nenadomestljivo vrzel. Po njem so po zloumu Italije imenovali novoustanovljeno brigado; imenovan je bil tudi za narodnega heroja. — Kdo je bil?

Ko smo že predvidevali konec Hitlerjeve Nemčije, so se v Jalti sestali Churchill, Roosevelt in Stalin. Na sporedu svojega sestanka so imeli vrsto vprašanj glede povojne ureditve Evrope. Sporazumeli so se o brezpogojni kapitulaciji Nemčije, o vojni proti Japonski in o interesni razdelitvi Balkana v znamenju Churchillovega izreka: »Orel bo dopustil malim pticam, da pojo, toda ne bo ga zanimalo, zakaj pojo...« — Kdaj je bil ta sestanek?

ITALIJANČEK

POD »KOVTTROM«

KAREL LESKOVEC

Tovariši so stali v vrsti in čakali, kdaj bo začel kuhar deliti tako težko pričakovano večerjo. Vsakdo je tiho in naglo pospravil dodeljeni mu obrok. Mitja je sedel pri debeli buki; med koleno je stiskal italijansko porcijo in se mastil s polento. Imel je neznansko dober tek ter je, medtem ko je jedel, molčal kakor grob. Tudi on se je, enako kakor vsi partizani, držal pravila: pospravi vse, kar dobiš, kar se da naglo; saj ne veš, kdaj ti ne bo drug, kdaj utegne počiti... Da bi se potem boril še s praznim želodcem, to že ne!

Cetni komandir Peharček je sedel na smrekovem štoru in si zapisoval nekaj v zapisnico, verjetno

in Mitja so sestavljali nerazdružljivo trojico. Poznali so sleherni kozjo stezico v teh hribih, vedeli so za sleherni grm.

»Kam pa, kam, Mitja?« so ga spraševali tovariši, ko so opazili, da se znana tropersna deteljica tako hitro odpravlja na pot.

»Nocoj jo mahnamo za spremembo v Rovte!« je Mitja z vidnim zadovoljstvom pojasnjeval radovednim tovarišem. »Zjutraj se vidijo!« je pomahal z roko, nato pa so se vsi trije izgubili med košato grmovje. Hribe je že pogrnil mrak, doline pa je zastrla prosojna, sivkasta meglica.

Fantje so se previdno pomikali proti Rovtam. Mitja je hodil prvi,

Vas sama je bila ograjena z bodečo žico. Svetloba iz vasi je segala prav do samotne kmetije, kjer se je patrolja ustavila. Vsi trije so se potihoma, kakor mačke, kadar zalezujejo plen, plazili proti hiši. Mitja se je napolil proti glavnemu vhodu, Tonetu je velel, naj na cesti, tik za hišo, poišče primeren prostor ter pazi na okolico in kojsporoči, če bi se po kakšnem naključju pritihtopila v bližino kakšna italijanska patrolja, Ivanu pa je naročil, naj mu sledi tik za petami.

Mitja je v tej hiši imel zlahtoter se je odločil, da se mora vsakakor tu zglasiti. Ko je bil še majhen — tedaj je hodil v šolo — je po več mesece prebil pri zlahti ter je poznal sleherni kotiček v hiši. Previdno je pritisnil na kljuko težnih vrat. V hiši je bilo tiho kakor v mrtvašnici. Verjetno vsi spijo, je mislil. Pritisnil je nekoliko močneje, vrata so se skoraj neslišno odprla. Čudno je — je premišljeval — da niso vrata ponoči, ko že vsi spijo, zaklenjena. Bržkone so jih pozabili zakleniti, je sklepal. Nato sta se oba tihtopila skozi vežo proti hišnim vratom. Z rokami sta otipavala steno, da se ne bi kam zaletela ali kaj prekucnila, ker je bilo temno kakor v rogu. Mitja je prav nalahko odprl hišna vrata, tako tiho, da ne bi bil niti pes slisal rahlega šuma. Prislubnila sta, napela oči in ušesa, da bi ugotovila, ali je sploh kdo v bajti. V kotu je na mizi pod božjimi in svetniškimi podobami brlela rdeča »večna lučka«. Ta brilvka jima je za skrajno silo osvetljevala prostor. Ko je Mitja prestopil hišni prag, je zdajci zaslišal preplašen ženski glas.

»Kdo je?« Mitja in Tone sta se ustavila in prislubnila.

»Ja, kdo, za božjo voljo, pa hodi po hiši?« je ženska glasno vprašala. Mitja je z roko tipal po zidu, iskal električno stikalo, ga našel in prižgal luč.

»Mi smo, mi!« je potihoma spregovoril.

»Kdo, mi...?« je pregrizla zadnjo besedo. Opazila je, da stojiča sredi hiše dva, nekam čudno opravljeni vojaka. V prvem trenutku je bila pomislila, da je prišla italijanska patrolja, kmalu pa se je prepričala, da se je zmotila.

»Ali si sama? Kje so drugi?« jo je otipaval Mitja.

»O, Marija, pomagaj, ti si, Mitja, od kod si se le vzel?« je s trepetajočim glasom zavzdihnila. Bila je vsa iz sebe. Prizadevala si je, da bi skrla strah. Mitja jo je dobro poznal, prav tako tudi ona njega. Razumljivo tedaj, da sta se imela o marsičem pomeniti. Povpraševal jo je po novicah, zanimalo ga je, kaj počnejo domači, kaj vaščani, kaj Italijani. Dekle je ležalo na peči, ki je bila v kotu na desni strani hišnih vrat. Z roko si je podpirala glavo in gledala proti Mitju. To se je med pogovorom znebil marsikatero kosmate ter jo tako potolažil. Prizadeval si je, da bi bil kar se da domač, ker je videl, da se ju dekle boji, kakor da se je prikazal sam ta črni.

»Angela, prinesi nama kaj za podzob, ali ne sliši, kako nama kruli v žledcih!«

»Mitja, kar sam si vzemi, saj veš, kje je shramba, saj si bil pri hiši prej ko jazi!«

»Nak, tega pa ne! Sam že ne bom stikal po shrambi! Potem bi bili vsi križi dol. Partizani so kradli bi vpila gospodinja. Kar skidaj se s peči, postrezi nama, pa jo bova odkurila!« Mitja je že kar zahteval, glas mu je dobival ostrejši prizvok. Vstal je in stopil k peči.

»Pri priti te potegnem s peči, če sama ne stopiš dol!« ji je zagrozil. »Kaj se tako držiš, kakor da v hiši brtje burja in mete sneg?«

Angela je umolknila, glavo zarila v blazino in se obrnila proti zidu. Mitja je stopil na klop in se naslonil na peč. Že je hotel z roko potegniti prešito odejo z nje.

»Zlomka zlomskega, zdi se mi, da nisi sama, nekam široka, precej preširoka si videti!« je dejal Mitja.

»Kaj čvekaš? Široka? Kup cunj je pri zidu, pa se ti samo tako zdi,« je ugovarjala. Kazalo je, kakor da ga je v prvem trenutku njeno pojasnilo zadovoljilo.

»No, daj, vstani že, podvizaj se in nama kaj prinesi! Mar misliš, da bova čepela tu do zore in te prosila?«

»Oh, Mitja, ko bi vedel, kako vse svoje naloge, vrnila v taborišče. Giovannija je gnala pred seboj in ga neke sredi poti med Rovtami in taboriščem slekla in sezula in zgrabil za prešito odejo, tedajci pa zapodila nazaj.

Mitja je vzel Italijanovo puško, ki je visela na zidu pri peči, z očmi je streljal po dekletu, iz ust pa mu je ušlo: »Cipa italijanska!«

Tisti dan je bila binkoština nedelja. Doma je bila samo Angela, njeni gospodarji so popivali v vaški gostilni.

Patrolja se je, ko je izpolnila vse svoje naloge, vrnila v taborišče. Giovannija je gnala pred seboj in ga neke sredi poti med Rovtami in taboriščem slekla in sezula in zgrabil za prešito odejo, tedajci pa zapodila nazaj.

Iz bratskih republik
MAKEDONIJA

Na nedavni seji Zveze združenj borcev so razpravljali o udeležbi združenj borcev, invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev na proslavi dvajsetletnice ustanovitve CK KPM in drugih dogodkov, ki so povezani z razvojem NOB Makedonije. Sklenili so, da bodo skupno z ostalimi družbeno-političnimi organizacijami pripravljali program proslav. V to delo bodo pritegnili tudi ZZZB po okrajih in združenja po občinah. Med drugimi so predlagali, da bi ob tej priložnosti izdali poseben zbornik, a odločujoči činitelj naj bi razmisli tudi o možnosti izdelave dokumentarnega filma »Makedonija 1943«.

HRVATSKA

Predsedstvo Zveze združenj borcev NOB Hrvatske je pred kratkim razpravljalo o stanovanjskem problemu borcev in invalidov. Letos bodo dobili iz republiških sredstev v ta namen 600 milijonov dinarjev, s čimer bodo lahko na terenu najeli okoli 3 milijarde dinarjev in s tem zgradili okoli 1000 stanovanj za borce.

V razpravi so izoblikovali in končno tudi sprejeli podroben program graditve in načina dodeljevanja teh stanovanj.

Sprito ugotovitve, da dosedajni ortopedski pripomočki ne ustrezajo potrebam invalidov, so sklenili podpreti ustanovitve samostojnih ortopedskih zavodov na Reki, v Splitu, Osijeku in Zagrebu. Od vseh teh ima tisti v Zagrebu že pogoje za delo in bo lahko pomagal ostalim.

SRBIJA

V Zvezi združenj borcev NOV Srbije imajo nad 3500 krajevnih organizacij in združenj borcev, okoli 2000 krajevnih organizacij in združenj VVI in nad 2000 krajevnih organizacij ZROP. Zanimivo je, da so se pri posameznih krajevnih organizacijah pojavile težnje po združitvi v enotno organizacijo borcev, invalidov in rezervnih oficirjev in podoficirjev. Toda, ker je to proti določilom statuta, so te težnje ponehale.